Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Октябрийн 1921 оной ...тыя 21-һээ гарана | № 250 (17673) | 1987 оной октябриин 30, пятница | Сэн 3 мүн.

РСФСР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй зургаадахи сесси

ЭКОНОМИЧЕСКА ХҮСЭ ХҮГЖӨӨЛГЫН ЗАМ

...гтэхэ Октябрь манай Эхэ ороной мүнөөнэй ...эрэгүүдтэ үргэлжэлһөөр. КПСС-эй XXVII ...дэрэ хараалагдаһан замаар дабшажа, ойн ...й даабаринуудые бодото дээрэнь амжалта...р бэелүүлхын тула Россин Федерацин ...шад бүхы совет арадтаяа хамта хүсэлэл орол...нуудаа гамнанагүй. Ниитын ажабайдалай бү...лын хубилган шэнэдхэлгын замаар ехэ хү...ө бэелүүлэгдэжэ байна. Гэбэшье бидэ туй...ааараа һанаагаа амаржа, сэдьхэлээ ханаха ...лбди. Эгээл тиимэһээ ажалша Росси туйла...мжалтануудаа шүүмжэлхы ёһоор сэгнэжэ, ...лые хурдадхаха талаар шэглүүлэгдэһэн шэ...сэбүудые хараална.

...эбтэ табан жэлэй гурбадахи жэлдэ шнидхэг...ёһотой экономикын, социальна һалбариин үн...шухала зорилгонуудые РСФСР-эй арбан нэ...зарлалай Верховно Соведэй зургаадахи сессиин делегадууд зүбшэн хэлсэнэ. Энэ сесси октябриин 29-дэ, Москвада, Кремлиин Ехэ ордон соо нээгдэбэ.

Нүхэд **В. И. Воротников, А. А. Громыко, Л. Н. Зайков, Е. К. Лигачев, В. П. Никонов, Н. И. Рыжков, Н. Н. Слюньков, М. С. Соломенцев, В. М. Чебриков, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, Б. Н. Ельцин, Н. В. Талызин, Д. Т. Язов, А. П. Бирюкова, А. Ф. Добрынин, А. И. Лукьянов, Г. П. Разумовский, И. В. Капитонов** гэгшэдэй ерэжэ һуухадань, депутадууд болон айлшад альга ташалгаар угтаа.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ **Н. М. Грибачев** сессиие нээбэ.

Сессинүүдэй хоорондохи үе соо наһа бараһан депутат С. А. Чекасинай дурасхаалые сугларагшад хүл дээрээ бодожо, ёһолон хүндэлбэ.

Сессиин зүблэхэ зүйл баталагдана. РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын 1988 оной гүрэнэй түсэб тухай, 1987 оной түсэбэй ямараар дүүргэгдэжэ байһан тухай; РСФСР-эй 1988 оной Гүрэнэй бюджет тухай, 1986 оной бюджедэй гүйсэдхэл тухай; РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай асуудалнууд зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаһан байна.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, РСФСР-эй Госпланай түрүүлэгшэ депутат **Н. И. Масленников** РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын 1988 оной гүрэнэй түсэб тухай, РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын 1987 оной гүрэнэй түсэбэй ямараар дүүргэгдэжэ байһан тухай элидхэл хэбэ.

РСФСР-эй финансын министр депутат **А. А. Бобровников** РСФСР-эй 1988 оной Гүрэнэй бюджет тухай, РСФСР-эй 1986 оной Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай элидхэл хэбэ. (ТАСС).

РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМДЭ

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй заседани октябриин 28-да боложо, РСФСР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй зургаадахи сессиие үнгэргэлгэдэ хабаатай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэбэ. Болохоёо байгаа сессиин зүблэхэ зүйл, худэлмэриин гурим тухай дурадхалнууд һайшаагдаа.

РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын 1988 оной гүрэнэй түсэбые, РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын 1987 оной Гүрэнэй түсэбэй ямараар дүүргэгдэжэ байһые, РСФСР-эй 1988 оной Гүрэнэй бюджедые, РСФСР-эй 1986 оной Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай тоосоое уридшалан хаража үзэхэ талаар РСФСР-эй Верховно Соведэй бусад саг үргэлжын комиссинуудай түлөөлэгшэдтэй хамта Түсэблэлгын-бюджетнэ комиссиин худэлмэриин дүүрэһэн тухай асуудалые Президиум хаража үзэбэ. РСФСР-эй Верховно Соведэй Түсэблэлгын-бюджетнэ комиссиин түрүүлэгшэ И. М. Черепанов мэдээсэл хэбэ.

Байрын гэрнүүдые бариха түсэбүүдэй ямараар дүүргэгдэжэ байһые, Гэр байрын хуули сахиха талаар Шэтын областиин арадай депутадуудай Соведүүдэй худэлмэри тухай асуудалые Президиумэй заседани дээрэ хаража үзэбэ. Һүүлэй үедэ байрын гэрнүүдые барилгын хэмжээн, эршэ дэлисэ дээшэлүүлхэ, эрхэтэдые гэр байраар хангахадаа хуули ёһо сахиха талаар тодорхой хэмжээнүүд абтаһан байна гэжэ областной Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ К. К. Шабаршин тэмдэглээ.

Гэхэтэй хамта Шэтын областиин арадай депутадуудай Соведүүдэй ажал ябуулгын хэмжээн 2000 он болотор булэ бүхэниие тусхай квартираар гү, али үмсын байшан гэрээр хангаха тухай партиин XXVII съездын захяа заабаринуудта үшөөл харюусанагүй гэжэ Президиумэй заседани дээрэ заагдаһан байна. Гүрэнэй капитальна һомололгонуудай ашаар байрын гэрнүүдые ашаглалгада оруулха түсэбүүд дүүргэгдэнэгүй.

Ушаржа байһан дутуу дунданууды усадхаха талаар хойшолуулашагүй шухала хэмжээнүүдые абахыень арадай депутадуудай Шэтын областной Соведтэ, тэрэнэй гүйсэдхэхэ комитедтэ дурадхагдаа. «2000 он болоторхи үедэ 'Алас-Дурна зүгэй экономическа районой, Буряадай АССР-эй ба Шэтын областиин үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые комплексноор хүгжөөхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1987 оной августын 19-дэ баталан абаһан тогтоол бэелүүлхэ шухала.

Гэр байрын асуудал дары түргөөр шиидхэхэ, Гэр байрын хуулиие, тэрэниие хубаарилхадаа, социальна үнэн зүбэй гол ёһо хэлбэришэгүйгөөр сахиха талаар шэглүүлэгдэһэн парти болон гүрэнэй захяа заабаринуудые бэелүүлхэ худэлмэри хиналгые шангадхахыень, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй тогтоолые хараада абажа, энэ худэлмэри шэнжэлхыень автономито республикануудай Верховно Соведүүдэй Президиумүүдтэ, Министрнүүдэй Соведүүдтэ, арадай депутадуудай хизаарай, областной, Московско болон Ленинградска городской Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдтэ даалгагдаа. Зохихо министерствэнүүд болон албан зургаануудта шухала даалгабаринууд мүн лэ үгтэһэн байна.

Республикын гүрэнэй ажабайдалай бусад зарим асуудалнууд Президиумэй заседаниин үзэмжэдэ табигдаба. (ТАСС).

РСФСР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй заседани октябриин 28-да болобо. РСФСР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын 1987 оной гүрэнэй түсэбэй, РСФСР-эй 1987 оной Гүрэнэй бюджедэй ямараар бэелүүлэгдэсые хангаха хэмжээнүүд тухай, 1988 ондо республикын арадай ажахые бэлдэхэ тухай асуудалые зүбшэн хэлсэһэн байгаа. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. И. Воротников элидхэл хэбэ.

1986—1987 онуудта малай үбэлжэлгые амжадтатайгаар үнгэргэһэнэйнгээ түлөө, мал ажалай продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдаһанайнгаа түлөө Россин Федераци КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаһан байгаа.

СССР-эй Министрнүүдэй, Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо, СССР-эй Госагропромой түрүүлэгшэ В. С. Мураховский Хүндэлэлэй грамота барюулба.

КПСС-эй ЦК-гай, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай, СССР-эй министерствэнүүд болон албан зургаануудай харюусалгата худэлмэрилэгшэд РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй заседанида хабаадаа. (ТАСС).

РСФСР-эй УДЭРНҮҮД

МОСКВА. (ТАСС). Агууехэ Октябриин социалис революциин 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан Россин Федерацин үдэрнүүд октябриин 28-да СССР-эй ВДНХ-да нээгдэбэ. Республика дотор үйлэдбэрилэгдэдэг олон тоото продукци ойн баярай выставкэ дээрэ табигдаһан байгаа. Россин ажалша коллективүүдэһээ ниислэл хото ерэһэн түлөөлэгшэдтэй москвагайхид оронойнгоо гол выставкэ дээрэ болоһон баяр ёһололдо уулзаха байна. Тиихэдээ тэдэнэр түрүү дүй дурашэлөө халан абалсаха, республиканский искусствын уран бэлигтэнэй тоосоонуудтай, уран һайханай бүлгэмэй артистнуудай бэлиг шадабаритай танилсахаюм.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. И. Воротников энэ үдэр делегацитай уулзаба. СССР-эй ВДНХ-да союзна республикануудай ойн баярай эстафетэ түгэсхэһэн һайндэрэй нээгдэһэнтэй дашарамдуулан, тэрэ Россин ажалшадай түлөөлэгшэдые халуунаар амаршалба.

ОЙН БАЯРАЙ СУГЛААН

СССР-эй Науканнуудай академиин ойн баярай суглаан октябриин 28-да ехэ театр соо болобо.

Нүхэд Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков, М. С. Соломенцев, В. М. Чебриков, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, Б. Н. Ельцин, А. И. Лукьянов, Г. П. Разумовский, гэгшэд президиумдэ һуугаа. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор, хэдэн министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, социалис оронуудай Науканнуудай академиинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, СССР-эй Науканнуудай академиин гадаадын оронуудай гэшүүд, союзна республикануудай Науканнуудай академиинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, элитэ мэдээжэ совет эрдэмтэд президиумдэ һууба.

СССР-эй Науканнуудай академиин президент академик Г. И. Марчук элидхэл хэбэ. (ТАСС).

...ПСС-эй ОБКОМДО

...ой ажахын кадрнуудые хүмүүжүүлхэ ...КПСС-эй Зэдын райкомой ябуулдаг ...ой тухай» асуудал партиин обкомой ...хаража үзэбэ. Зарим тэды хэмжээнүү...ньшье һаа (кадрнуудтай ябуулха хү...ёһон комплексно түсэб абтанхай, мэргэ...ой аттестаци гарана), КПСС-эй райкомой ...хэмэрэдэ дутуу дунданууд олон. Му...ай эрилтэнүүдэй ёһоор, худөө ажа...нуудые бэлдэхэ, шэлэн абаха, хү...ө тусхай системэ байгуулагдаагүй ...ө. Хүтэлбэрилхы тушаалда дэбжүүлэг...дрнүүдтай ябуулха худэлмэри гу...ргаданагүй, партийна организацинуу...ын ажалша коллективүүдэй һанал ха...бһанагүй, олондо мэдээжэ болгодог...ь боложо, колхоз, совхозуудай, илан...ууда шатын хүтэлбэрилэгшэд болон ...ардэй бүридэлэй шанар һайжаргагүй, ...ой оёор һэлгэгдэнэ. Энэ табан жэлэй ...хойсо ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд ...ааад мэргэжэлтэдэй 33—39 процентнь ...ёһон байха юм. Хоёр жэл соо ганса ...й аппарадай 13 мэргэжэлтэд һэлгэг...дөөһан ажалдаа халирхайгаар хандаа...өөшье нэрэ түрэ бузарлаһанком...нуд болон хүтэлбэрилэгшэдые харюу...ө зайсулха ябадал КПСС-эй райком, ...ой эхин организацинууд гаргана. 1986 ...онуудта архи ууһан хүтэлбэрилэгшэд...ыгнуд, мэргэжэлтэд партийна орга...нуудта зүбшэн хэлсэгдэгүй, тэдэнэй ...ө мүнөөшье коллективүүдые хүтэлбэ...ргаандаа.

...ромышленна комплексын кадрнууд...КСС-эй райкомой ябуулдаг худэлмэридэ ...ёһан дутагдаһаа боложо, район соо ...ньшые хүгжөөхэ хэрэг урагшагүйдэнэ. ...ой ороёо худалдаха энэ табан жэ...ой жэлэй түсэб район дүүргээгүй. Тии...ёо хайшалха, гүрэндэ худалдаха байг...й түсэб дүүргэгдэбэгүй, үбһэн, силос ...ө хараалагдаһанһаа доогуур ябтаа.

...ой обкомой бюро КПСС-эй түс рай...ородо ба райкомой нэгэдэхи секре...ь И. Ивановто худөө ажахын кадрнууд...ыгдаха худэлмэриин талаар дутагдал...ь заажа, КПСС-эй XXVII съездын, ...й ЦК-гай январиин, июниин (1987 он) ...нуудай эрилтэнүүдэй ёһоор тус худэл...ндэһөөрнь һайжаруулха хэмжээнүү...ыг эрилтэ табиба.

...ой райком, партийна эхин организа...КПСС-эй ЦК-гай Хандалга соо табиг...ыгдаһан үндэр малай үбэлжэлгэ...ыг амжадтатайгаар үнгэргэхэ, мал ажалай про...ктые үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха ...ааварби, социалис уялгануудаа дүүр...ө эмхидхэлэй болон политическэ ...ө худэлмэри ябуулхэ ёһотой.

КПСС-эй обкомой бюро «Ажалшадай политическэ болон экономическа һуралсал хубилгэн шэнэдхэхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоол бэелүүлхэ талаар республикын партийна организацинуудай зорилгонууд тухай» тогтоол ...абажа, тэрээн соо кадрнуудай марксистколенинскэ бэлэдхэлэй болон үзэл сурталай талаар хатуужалай хэм хэмжээ дээшэлүүлхэ талаар тодорхой хэмжээнүүдые хараалба.

«Областной партийна организацида 1987 оной 9 һарын туршада КПСС-эй шэнэ гэшүүдые шэлэн абалгын зарим тэды дүнгүүд тухай» партийн обкомой бюрогой тогтоол баталагдажа, тэрэнэй ёһоор КПСС-эй горкомууд, райкомууд, партийна эхин организацинууд КПСС-эй зэргэнүүдые бэхижүүлхэ талаар ажал ябуулгаяа гүнзэгыгөөр шэнжэлхэ, партийна организацинуудай даишалхы үүргэ, коммунистнуудай эдэбхи үүсхэл, дэшэлүүлхын тула саг үргэлжын залан шууд худэлмэри ябуулха зэргэтэй гэжэ уялгалагдаа.

КПСС-эй обкомой бюро, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет, профсоюзуудай совет, ВЛКСМ-эй обком ойн баярай хүндэлэлэй социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолоод, «Агууехэ Октябриин социалис революциин 70 жэлэй ойн хүндэлэлэй Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ эрхим дүнгүүдые туйлаһанай түлөө үйлэдбэриин нэгэдэхүүдые, предприятинуудые, колхоз, совхозуудые, эмхи зургаануудые КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай он баярай Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнаха тухай», «Үйлэдбэриин нэгэдэлүүдые, предприятинуудые, колхоз, совхозуудые, эмхи зургаануудые КПСС-эй обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй, профсоюзуудай соведэй, ВЛКСМ-эй обкомой ойн баярай Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнаха тухай», «Предприятинуудай коллективүүдые республикын Хүндэлэлэй самбарта бэшэхэ тухай» тогтоолнуудые баталан абаһан байна.

1987 оной III кварталай социалис мүрысөөнэй дүнгүүд согсологдожо, КПСС-эй обкомой бюрогой, республикын Министрнүүдэй Соведэй, профсоюзуудай соведэй, ВЛКСМ-эй обкомой иимэ тогтоолнууд баталагдан абтаа:

— республикын районуудай дундаһаа мал ажалай продукци тон ехээр үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ тушаһанай түлөө;

— промышленностиин, барилгын, транспортын, хэлхээ холбооной, худалдаа наймаанай, хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын предприятинуудай дунда шалгарһанай түлөө шагнаха.

КПСС-эй обкомой бюро партийна байгуулалтын, үзэл сурталай хүдэлмэриин бусад асуудалнуудые хаража үзөө.

БҮХЭСОЮЗНА ЗҮБЛӨӨН

Бүхэсоюзна зүблөөн октябриин 28-да Москвада боложо, ороной агропромышленна комплексые хүгжөөхын тула эрдэм ухаанай түйлалтануудые нарижуулан һайжаруулгын асуудалнуудые зүбшэн хэлсэбэ.

Агропромышленна комплексын союзна министерствэнүүд болон албан зургаануудай, хизаарнууд ба областынуудай агропромышленна комитедүүдэй худэлмэрилэгшэд, ВАСХНИЛ-ай эрдэмтэд, эрдэмшэнжэлэлгын институдуудай, туршалгын станцинуудай, агропромышленна комплексын һуралсалай эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна болон совет зургаануудай харюусалгата худэлмэрилэгшэд зүблөөндэ үригдаһан байгаа.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь В. П. Никонов зүблөөе нээбэ. Энэ зүблөөн тон харюусалгатай үе сагта, Агууехэ Октябриин 70 жэлэй ойн урда тээхэнэ үнгэргэгдэжэ байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Агропромышленна комплексын худэлмэрилэгшэд, бүхы совет хүнүүдтэл адли, Совет гүрэнэй энэ алдарта ойе нэрэтэй солотойгоор угтахе оролдожо байна. Сагай ураилай орёо хүшэр байгаашье һаань, таряашад ороёһото, овощой болон техническэ ургамалнуудай яһала һайн ургаса ургуулжа хуряагаа. Олохоч республикануудай, хизаарнууд, областынуудай таряа, хартаабха, овощ, нарен сэсэг, саахарай свёкло гүрэндэ худалдаха талаар абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэбэ. Мал ажалай продукци үйлэдбэрилгэ үргэдхэгдэнэ.

Гэхэтэй хамта худөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын эршэ дэлисэ ойрын хоёр-гурбан жэлэй хугасаа соо хүн зониие эдээ хоолой зүйлнүүдээр хангалгые эрид һайжаруулха гэһэн КПСС-эй ЦК-гай июниин (1987 он) Пленумэй эрилтэдэ үшөөл харюусанагүй гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Тиимэһээ саашадаа бэелүүлэгдэхэ бүхы юумэн эрдэм ухаанай хүчжэлтэтэй, эрдэм-техникын дэбжэлтын ба түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые хэрэглэлгэтэй сэхэ холбоотой байна.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо, СССР-эй Госагропромой түрүүлэгшэ В. С. Мураховский «Ороной агропромышленна комплексые хүгжөөхын тула эрдэм ухаанай туйлалтануудые нарижуулан һайжаруулха тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол бэелүүлхэ талаар СССР-эй Госагропромой, ВАСХНИЛ-ай, агропромышленна комплексын науч-на эмхи зургаануудай зорилгонууд» гэһэн элидхэл хэбэ.

СССР-эй Госагропромой түрүүлэгшын орлогшо, ВАСХНИЛ-ай президент, СССР-эй Науканнуудай академиин академик А. А. Никонов зүблөөн дээрэ нэмэлтэ элидхэл хэбэ.

ВАСХНИЛ-ай Бүхэроссин отделениин президиумэй түрүүлэгшэ И. С. Шатилов, Гродненско областиин агропромой түрүүлэгшэ М. И. Гируть, ВАСХНИЛ-ай Сибириин отделениин түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Н. В. Краснощеков, Р. Р. Шредерэй нэрэмжэтэ эрдэмэй-үйлэдбэриин нэгэдэлэй генеральна директор М. М. Мирзаев, Ровенско областиин «Заря коммунизма» колхозой түрүүлэгшэ, Социалис Ажалай хоёр дахин Герой В. А. Плютинский болон бусад зүблөөн дээрэ үгэ хэлэбэ.

Ороной агропромышленна комплексые хүгжөөхын тула эрдэм ухаанай туйлалтануудые нарижуулан һайжаруулха талаар парти, правительствын хараалһан хэмжэнүүдые зүблөөндэ хабаадагшад һайшааха зуураа, аграрна эрдэм ухаае хүгжөөлгэдэ ушаржа байһан горитой дутуу дунданууд тухай хэлэгшэ, үрэ түгэс эрдэмэй ажалые дээшэлүүлхэ, таряан болон мал ажал дээрэ эрдэм-техникын туйлалтануудые дарь нэбтэрүүлхэ талаар шэглүүлэгдэнэн тодорхой дурадхалнуудые оруулһан байгаа.

В. П. Никонов зүблөөн дээрэ түгэсхэлэй үгэ хэлэбэ. (ТАСС).

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ БОЛОБО

СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын 1988 оной Гүрэнэй түсэбэй онсо шэнжэнүүдтэ зорюулагдаһан пресс-конференци СССР-эй Госпланда болобо.

СССР-эй Госпланай түрүүлэгшын орлогшо Л. Вид энэ уулзалгые хүтэлбэрилөө.

Ерэхэ жэлдэ арадай ажахын олохон һалбариинуудай предприятинууд, нэгэдэлнүүд бүрэ хүсэдөөр ажахын тоосоондо, өөнэдөө өөһэдтөө мүнгэ һомололгодо оруулагдаха ёһотой. Энээнтэй дашарамдуулан Гүрэнэй предприяти (нэгэдэл) тухай СССР-эй Хуулитай бүрин хүсэдөөр зохилдуулагдажа, 1988 оной Гүрэнэй түсэбэй байгууламжа, үрэ дүнгүүд эрид хубилгагдаха зэргэтэй.

Журналистнуудай олон тоото асуудалнуудта дэлгэрэнгы харюунууд үгтэбэ. (ТАСС).

ЭМХИДХЭЛЭЙ АСУУДАЛ ШИИДХЭГДЭЭ

Науканнуудай академиин хамтын суглаанай октябриин 28-да болоһон үглөөнэй заседани дээрэ академиин эрдэм ухаанай эмхи зургаануудай хүтэлбэрилхы кадрнуудые бүрилдүүлхэ хэрэгые саашадань демократизацилха талаар СССР-эй Науканнуудай академиин президиумэй дурадхалнууд баталагдан абтаба.

Эмхидхэлэй асуудал мүн лэ шиидхэгдээ. СССР-эй Науканнуудай академиин Ураналай отделениин түрүүлэгшэ академик Г. М. Месяц, академиин Алас-Дурнын отделениин түрүүлэгшэ академик В. И. Ильичев Науканнуудай академиин вице-президентнүүдээр һунгагдаа. (ТАСС).

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨН — олоной зохёохы эдэбхи

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

...ёһоор продукци үйлэдбэрилхэ түсэбөө 100,3, ажалай бүтээсын талаар түсэбөө 101,4 процент дүүргээ. Үнэгэрһэн сентябрь һарынь дүнгүүд бүришье һайнууд. Хамтын подряд, эхинһээнь эсэс хүрэтэрнь таһалгаряагүй худэлмэри хэхэ гурим нэбтэрүүлээд, барилгын талмайнуудэ дээрээ потогуудаар хубааран худэлмэ байһан гэр барилгын комбинадай коллектив байгша оной хахад жэлэй дүнгөөр Ороной зүүн районуудта барилга бэелүүлдэг министерствын дамжуулгын Улаан тугта хүртэһэн байна.

Дээдэ шанартай продукци үйлэдбэрилэн гаргалгые (товарна продукциһаа) абаад харабал, бүхы продукциин ниитэ хэмжэндэхи хубинь ороёдоол 2,8 процентдэ хүрэнэ. Союзна мэдэлэй зарим предприятинуудта анхарая. «Электромашина» завод жэлэй эхинһээ дээдэ шанартай продукци гаргаха түсэбөө ороёдоол 36,7, «Теплоприбор» завод — 80,8 процент дүүргэһэн байна.

Түсэбтэ табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ гээгдэлдэ орожо, жэлэй түсэб дүүргэхын тула үлэһэн һарануудай хугасаа соо хүсэеэ шармайлган худэлхэ ёһотой коллективүүдые нэрлэнгүй гаража болохогүй. Жэшээлхэдэ, «Бурятферммаш» нэгэдэлэйхид январь-сентябриин хугасаа соо хангалтагүй ябабашье, үнгэрһэн һарада гол дүнгүүдынь 120,9, 111,9, 110 процентээр харуулагданхай. «Забайкаллес» нэгэдэл эгээл иимэрхүү байдалтай.

«Продукциин гол шухаг зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ» гэһэн хэһэгые анхархада, 737 тонно булад, мал ажалай ба тэжээл жэжэдхэн буйлуулдаг ИРМ-50 түхэлэй 156 машина, 11,8 мянган тонно клинкер, 11,1 мянган тонно цемент, 10,2 мянган кубометр түмэр-бетон хэрэгсэлнүүд, 240 мянган дүрбэлжэн метр сонхын шэл, 587 тонно угаагдаһан нооһон түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилэгдөө.

ХҮДӨӨ АЖАХЫ

Бүгэдэ арадай гайхамшагта ехэ һаһиндэр — Агууехэ Октябриин 70 жэлэй алдарта ой улам дүтэлжэ, худөөгэй ажалшадай дунда хүсэ ехэтэйгээр дэлгэрһэн социалис мүрысөөн эгээл шанга эршэдээ хүрэжэ байна.

Абаһан уялгануудаа, жэлэй түсэб болзорһоонь урид дүүргэһэн тухайгаа ажалша коллективүүд элидхэнэ. Эрхим малшад, механизаторнууд болон агропромышленна комплексын бүсад түрүүшүүлэй үндэр үрэ дүнгүүдые туйлажа байһан тухай баясамаар мэдээсэлнүүд редакцида үдэр бүри олон ороно.

Жэшээнь, зарим ургасын ган гасуурта хосороошье һаань, таряалан дээрэ эршэмтэй технологиин хэрэглэгдэһэнэй, таряагаа түргэнөөр, гээлтэгүйгөөр хуряажа абахын түлөө механизаторнуудай табшагай шангаар мүрысөн ажаллаһанай ашаар республика соо гектар гаар хуряажа абахын түлөө мүрысөхэ гэжэ үүсхэл гаргаһан Баргажанай районой Хилганын, Зэдын районой XX партсъездын, Хяагтын районой «Родина» колхозуудай таряашад, механизаторнууд ёһотойл габшагай ажалай жэшээ харуулаа Жэшээнь, Хилганын колхозойхид ургасаяа хүдэлмэриин 100 часай туршада сүм хуряажа, гүрэндэ таряа худалдаха, үрэ-һ хааха түсэбөө богони болзор соо дүүргээ һэн.

Намарай эршэмтэй шанга, халуун худэлмэриин үедэ олохон комбайнернууд, механизаторнууд үндэр бүтээсэ туйлаһан байна. Кабанскын районой Байгалай ОПХ-гай комбайнернууд Н. П. Сольников— 11.513 центнер, М. И. Шахоев —11.244 центнер таряа сохижо, район соогоо мүрысөөндэ эрхимлэжэ гараа. Хура бороогой ходо орожо, ургаса хуряалгада бага бэшэ һаад ушаруулһан бэрхэтэй эрхэ байдалда хүсэ шадалаа гамнанагүй. Бүхы мэргэжэл шадабаряа гаргажа худэлһэн, ёһотой габшагай шанга ажалай ульгэр жэшээ харуулһан комбайнернууд, хартаабхашад, овощ ургуулагшад, ургаса зөөһэн жолоошод ажахы, район бүхэндэ олон.

Мал ажалаймнай худэлмэриилэгшэд энэ жэлдэ Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсожо, мяха, һү, үндэгэ, нооһо үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха түсэбтэ даабаринуудаа мүү бэшээр дүүргэжэ байна. Үнгэрһэн жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада бүхы районууд мяха, һү гүрэндэ худалдалгые эрид дээшэлүүлжэ шадаа. Тусхайлбал, Кабанскын, Сэлэнгын, Баунтын, Хойто-Байгалай районууд гүрэндэ мяха худалдаха үнгэрһэн юһэн һарын түсэбые 117—152 процент хүрэтэр үлүүлэн дүүргээ. Бүхы 20 районуудай 15-ниинь гүрэндэ һү худалдаха гурбан кварталай түсэб 112-һоо 136 процент хүрэтэр дүүргээд, мүнөө жэлэй даабариие амжалтатайгаар бэелүүлхын түлөө мүрысөнэ.

Байгша ондо республика соо үнеэн бүриһөө 2200 килограммһаа бага бэшэ һү һаахын түлөө мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Бүхэли коллективээрээ үнеэн бүриһөө 3000 килограммһаа дээшэ һү абахын түлөө олохон фермэнүүд тэмсэнэ.

Гэбэшье хэрбээ Ивалгын, Кабанскын, Прибайкалиин, Хойто-Байгалай районуудта мүнөө үедэ үнеэн бүхэниһөө 2058—2296 хүрэтэр килограмм һүнэй һаагдаад байхада, Хэжэнгын, Баргажанай, Хурамхаанай, Яруунын, Захааминай, Хяагтын районууд үнеэн бүриһөө һаял 1391—1636 килограмм һү һаагаад байна.

Һү һаалиие дээшэлүүлхэ арга боломжын тон ехэ байһаниие Тарбагатайн, Прибайкалиин, Ивалгын, Хойто-Байгалай, Баунтын, районуудай ажахынуудай жэшээ гэршэлэн харуулна. Бүхы коллективүүдэй, һаалишад, малшадай дунда социалис мүрысөө аша үрэтэйгөөр дэлгэрүүлжэ, эдэ районууд жэлэй эхинһээ хойшо үнеэн бүхэнэй һү шэмые нёдондоной энэ үеынхиһөө 236—383 килограммаар нэмээгээ.

Кабанскын районой Байгалай ОПХ-гай түрүү һаалишан Н. А. Киселева даб дээрэ үнеэн бүриһөө 3652 килограмм, Ивалгын районой һуралсалай «Байгал» ажахын һаалишад Г. В. Вторушина, Г. В. Родионова гэгшэд 3432, 3380 килограмм, Зэдын районой «Мир» колхозой һаалишан М. Д. Гармаева —3100 килограмм һү һаагаад, мүрысөөндэ эрхимлэжэ ябана.

Бусадшье малшад, хонишод үндэр үрэ дүнгүүдые туйлана.

Мүнөө худөөдэ 420 гаран бригада, фермэнүүд, 2000 һайса гаран түрүүшүүл Агууехэ Октябриин үндэлэдэ абаһан социалис уялгануудаа үлүүлэн дүүргэһэн тухайгаа мэдээсэл хэбэ.

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨН- олоной зохёохы эдэбхи

МАНАЙ трестын барилгашад Байгалай хаданууднаа Витим мүрэнэй эрье хүрэтэр 524 километр зайда асари ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри хэжэ, үдэр бүриин дагбари үлүүлэн дүүргэхын тула эрид шангаар тэмсэнэ. Эдэнэр түмэр харгы электрижүүлнэ, Хойто-Муйын хадануудай дундуур түмэр харгы барилсана, байрын гэрнүүдые, социально-соёлой байшангуудые, промышленна объектнүүдые бодхоолсоно. Алишье участок дээрэ ажаллаһан транспортна барилгашад эгээл һайн үрэ дүн туйлаха гэжэ эрмэлэнэ.

Үйлэдбэридөө түрүү онол арга амжалтатайгаар нэбтэрүүлэн, эдэбхи үүсхэл ехэтэйгээр хүдэлһэн коллективүүд, хүдэлмэришэд социалис мүрысөөндэ шелгоржа, нэрэеэ нэрлүүлнэ, солоёо дуудуулна. Барилга-хабсаралгын 708-дахи поездын хүдэлмэришэд (начальникшынь А. Д. Антипов) трестын коллектив дотор эгээл түрүүлэн хамтын подрядаар барилга хэжэ эхилээ гээшэ хүндэхэн хэрэг ааб даа. 708-дахи поездын хүтэлбэрилэгшэд, таһагуудай хүдэлмэрилэгшэд шэнэ аргаар хүдэлхын тула һайн бэлэдхэл хэлэн байгаа. Энээн дээрэһээ барилгын участогуудай материалаар, оньһон техникээр дутамаггүйгөөр хангагдана, барилга хоёр гурбан халаанай туршада хэгдэнэ. Участогуудай, бригадануудай дунда шэнэ аргаар ажал хүдэлмэри эмхидхэхэ тухай һуралсал үнгэргэгдөө, ойлгуулламжын, хүмүүжүүлэн хүдэлмэри бүри эдэбхитэйгээр ябуулагдадаг болоо. Урданайхи шэнги хүдэлмэришэдые олон ондоо участогуудаар тараахэ ябадал огто болюулагдаа. Даабари дүүргэлтын, шанарай түлөө ганса мастер, бригадир һанаагаа зободог бэшэ, энэ шухала хэрэгтэ бүхы хүдэлмэришэд һаналаа табилсадаг болобо. Энээн дээрэһээ барилга тургэнөөр, һайн шанартайгаар хэгдэнэ, даабари холо үлүүлэгдэнэ. Тус поездын үнинэй хүдэлмэришэн В. М. Сурков, В. И. Владимиров болон бусадай хүтэлбэрилдэг бригаданууд-дай коллективүүд халаан бүриингөө даабари 125—130 процент дүүргэжэ, бүхы ажалаа эрхим шанартайгаар хэдэг болобо. Жэшээнь, В. И. Владимировай хүтэлбэрилдэг бригадын коллектив авто-харгы, Северобайкальск хотын үйлсэ, телмайнуудые асфальтаар хушаха тон харюусалгатай ажал хэдэг байха юм. Байгша онэй зун Северобайкальскһаа Байкальское һуурин хүрэтэр 40 километр авто-харгы асфальтаар хушаха хүдэлмэрэе һараар үрид дүүргээ бэлэй.

— Бидэ ажахын тоосооной арга шадалаа һайса хаража, тооложо үзөөд, хэрэгтэй материалай захил хээ. Участогуудай, бригаданууудай коллективүүдэй хэхэ ажалыень һайнаар заажа, даалгажа үгөө.

ШЭНЭ ЁҺООР ЭРХИЛХЭ

гуримаар хүдэлнэбди. Тиимэ-һээл даажа абаһан автомашинануудые, трактор болон бульдозернуудые хоёр-гурбан халаанай туршада ашагланабди. Барилгын материал гамтайгаар хэрэглүүлдэнэ. Ажахын тоосооной гуримаар ажаллаһанай ашаар салин хүлһэ ехээр абадаг болообди. Бригадымнай гэшүүд яһала оролдоно, бүхы хүсэ шадалаа үйлэдбэридөө зорюулна. Энээн дээрэһээ даабари үлүүлэгдэнэ, ажахыда сэбэр олзо оруулагдана,— гэжэ бригадир В. И. Владимиров хэлэнэ.

Тус бригадын коллектив мүнөө Северобайкальск хотын үйлсэ, талмайнуудые асфальтаар хушажа, даабаряа холо үлүүлжэ ябаһаар. Барилга-хабсаралгын 708-дахи поездын коллектив хамтын подрядай гурим амжалтатайгаар үйлэдбэридэ нэбтэрүүлжэ, һайн үрэ дүнгүүдые туйлажа захалба. Байгша оной найман һарын даабариһаа гадуур 930 мянган түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хээ. Ажал хүдэлмэрээ аша үрэтэйгөөр эмхидхэһэн дээрэһээ үйлэдбэридөө 360 мянган түхэригэй сэбэр олзо оруулһан байха юм. Эдэнэр саашедаа энэ бүхы туйлалтануудаа улам арьбадхахын тула оролдохо бээ гээд һанагдана.

Барилга-хабсаралгын 694-дахи поездын хүдэлмэришэд дунда ээргын үрэ дүнгүүдые туйладаг. Ехэшэ гээгдэлдэ ородоггүй, үлүү ехэшье үрэ дүн туйладаггүй. Дунда эргын шадалтай эчэ коллективые хамтын подрядай гуримаар хүдэлгэхэ гэжэ шийдэнэн бэйгаабди. Шэнэ аргаар хүдэлжэ шадаха гү, үгы гү? Энэ бодол һанааемнай яһала зобоогоо. Тус поездын начальник, залуу мэргэжэлтэн А. П. Малинников хамтын подряд үйлэдбэридөө нэбтэрүүлхэ, тэрэнние аша үрэтэйгээр хэрэглэхэ талаар эмхидхэлэй өхэхэн ажал ябуулга бэлүүлээ гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Барилга хэхэ

Бригадануудай коллективүүд хэхэ ажалаа эртээнһээ мэдээд ябадаг. Тиимэнээл һаадгүйгөөр барилга хэжэ, даабаряа холо үлүүлнэ. Барилга-хабсаралгын 694-дахи поездын коллектив түмэр замай Таксимо станциин барилгада тон эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, эндэ локомотивна, вагонно депонуудай коэпусуудые бодхоолсоно, даабаряа холо үлүүлнэ. Тус поездын хүдэлмэришэд Северобайкальск—Уоян гэһэн түмэр харгы электрижүүлэлсэнэ. Алишье участок дээрэ хүдэлмэришэд үндэр бүтээсэ туйлана, бүхы ажалаа эрхим шанартайгаар хэнэ, даабаряа үлүүлнэ.

Үнгэрһэн жэлдэ нобшо удаанаар барилга хэһэн дээрэһээ барилгын өөрынь үнэ сэнгые 586 мянган түхэригөөр дээшэлүүлжэ, үйлэдбэриеэ 595 мянган түхэригэй гарзада оруулһан байнабди. Жэлэй эхиннһээ 887 мянган түхэригэй сэбэр олзо үйлэдбэридөө оруулжа, барилгын өөрынь үнэ сэнгые 634 мянган түхэригөөр доошолуулаабди. Хүдэлмэришэдэй урданайхиһаа 25—30 түхэригөөр ехэ салин хүлһэ абадаг болоо,— гэжэ А. П. Малинников хөөрөө һэн.

Тус поездын коллектив хамтын подрядай гурим яһала гэмгүйгөөр үйлэдбэридөө нэбтэрүүлжэ, зарим тэдэ амжалтануудые туйлажа эхилбэ. Энэнь ехэл һайн гээд һанагдака.

Трестымнай бэшэшье олон ажалша коллективүүд хамтын подрядай гуримаар ажаллажа, БАМ-ай ехэшье, багашье объектнүүдые һайн шанартайгаар, саг болзортоёь ашаглалгада тушаахын түлөө тэмсэнэ. Барилгын-хабсаралгын 581-дахи, 572-дахи, 699-дахи поезднуудай коллективүүд социалис мүрысөөндэ тон эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, һүүлэй үдэрнүүдтэ муу бэшэ үрэ дүнгүүдые туйлана. Жэшээлхэдэ, барилга-хабсаралгын 597-дохи поездын коллектив байгша оной найман һарын даабариһаа гадуур 3 миллион 596 мянган түхэригэй барилга хэһэн байха юм. Сентябриин даабари 140 процент дүүргээ. Эдэнэр Хойто Муйын хадануудай дундуур түмэр харгы бариха тон харюусалгатай ажал хэнэ. Хоёр-гурбан халаанай туршада барилга хэжэ, үйлэдбэридэ бии байгаа арга боломжонуудаа сүм хэрэглэжэ шадана. Энээн дээрэһээ үдэр бүриингөө даабари үлүүлжэ, БАМ-ай объектнүүдые түргэнөөр, һайн шанартайгаар бариха хэрэгтэ хубитаяа оруулалсана.

Манай «Нижнеангарсктрансстрой» трестын олон мянган хүдэлмэришэд шэнэдэхэн хубилгалгые бэелүүлэлсэжэ байна. Шэнэ онол арга, оньһон техникэ үйлэдбэридөө зоримгойгоор нэбтэрүүлнэ, эрилтэсэ шангадхана, һанал бодолоо хубилгана. Ажал хэрэгтээ ээсэн ёһоор хандажа, эгээл һайн үрэ дүн туйлахын түлөө тэмсэнэ. Байгша оной июлиин 1-нээ трестымнай хүдэлмэришэд бүхы коллективээрээ хамтын подрядай гуримаар ажаллажа эхилбэ. Хэрэглэгдээгүй арга боломжонууд үшөөл олон ааб даа.

Трестын, барилга-хабсаралгын поезднуудай дэргэдэ үйлэдбэриин советүүд эмхидхэгдэнхэй. Советүүдэй гэшүүд һарадаа нэгэ удаа сугларжа, үйлэдбэриин, ажаһуудалай орёо асуудалнуудые шиидхэдэг. Хэн, ямараар хүдэлжэ гарааб, салин хүлһэнэй хэмжээн-гэһэн асуудал мүн лэ үйлэдбэриин советэй суглаан дээрэ харагдадаг байха юм. Хамтын подрядай гуримаар ажаллажа эхилһэн трестын коллектив ехэ һайн үрэ дүнгүүдые туйлана. Хүдэлмэришэдэймнай тоо урда жэлнүүдэй-хиһээ олошороогүй, бүри хороогдоо. Тэгэ бидэ үнгэрһэн жэлэй энэ үеынхитэй сасуулаад үзэхэдэ, 5 миллион түхэригөөр ехэ барилга хабсаралгын хүдэлмэри хээд байнабди. Ажалай бүтээсэ 18,6 процентэр дээшэлүүлэгдэбэ. Арга боломжонуудаа зүбөөр, аша үрэтэйгөөр хэрэглэһэн дээрэһээ трестымнай хүдэлмэришэд барилгын өөрынь үнэ сэнгые 5 миллион 326 мянган түхэригөөр доошолуулаа.

Транспортна барилгашад ажал хүдэлмэрээ ушэнэ ёһоор эрхилһэнэй ашаар сэбэр олзо оруулжа, гүрэнэй мүнгэн зеридэ гамтайгаар хандажа эхилбэ. Энэ ехэ һайн хэрэг.

М. ЛЕВИНСОН,
Октябриин Резолюциин орденто «Нижнеангарсктрансстрой» трестые эрхилэгшын орлогшо.

ХҮН БҮХЭНЭЙ ХУБИТА БИИ

АГУУЕХЭ Октябриин 70 жэлэй алдарта ойе ажалай бэлэгээр угтахын түлөө бүгэдэ арадай социалис мүрысөөндэ оролсожо, энэ жэлэй эхээр манай фабрикын коллектив дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые абаһан юм.

Жэшээлхэдэ, таряан болон мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын хоёр жэлэй дагбариие ойн баярай үдэр — ноябриин 7 болотор дүүргэхэ гэжэ социалис уялгануд соогоо бэшээ һэмди.

Октябриин 1-нэй байдалаар ажахы тэрэ хараалһан зорилгоёо болзорһоонь һараар урид дүүргэгдэ байгаа. Тусхайлбал, бүхыдэнь 3869 тонно мяха абажа, тэрэнэйнгээ 3298 тоннынь гүрэндэ худалдаад, түсэбтэ табан жэлэй хоёр жэлэй даабариие болзорһоонь урид, үлүүлэн дүүргээ. Мүн гүрэндэ һу тушааха хоёр жэлэй түсэб мүнөө 115,1 процент дүүргэгдээд байна. Байгша оной барегдаха болотор түсэбһөө гадуур үшөө 6 мянган центнер һу гүрэндэ тушаахаар хараалнабди.

Орёо бэрхэтэй улэрилтай энэ жэлдэ таряалан, сабшалан дээрэһээ бүхы ургамалнуудай бараг һайн ургаса абтаа. Ороохото-бобово ургамалнуудые тариһан газарай гектар бүриһөө 27 центнер таряан хуряагдаа. Ороохо таряанай, хартаабхын ургаса хуряаха, мелай тэжээл нөөсэлжэ абаха түсэбтэ даабаринуудшье үлүүлэн дүүргэгдээ. Бүхы адууһа мелнай үбэлжэлгын үедэ хүсэд хүртэхэ тэжээлээр хангагдаа.

Эдэ бүгэдэ таряашад, механизаторнуудай, мал ажалай бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй шэн зоригто, габшагай ажалай ашаар түйлагдаа гээшэ. Ажалша коллектив, хүн бүхэнэй социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсожо хүдэлһэнэй, илангаяа хамтын подрядай гуримай бүхы һалбаринуудта нэбтэрүүлэгдэһэн аша үрэ эндэ элитээр харагдаа.

Ургаса хуряалга дээрэ комбайнернуудай дундаһаа бэрхэ механизатор И. И. Солодовников онсо шалгараа. Тэрэ 10,4 мянган центнер таряа сохёо. Һаолишадай дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ Г. А. Горбова, В. Г. Перевозникова, Г. И. Перевозникова гэгшэд түрүүлжэ ябана. Эдэнэр жэлэй эхиннһээ хойшо үнөөн бүриһөө тус тустаа 3200—3300 килограмм һу һаанхэй.

Шубуунай мяха ехээр үйлэдбэрилхэ хэрэгтэ П. В. Степановай, Н. С. Алексеевэй, Г. Г. Перевозниковой хүтэлбэрилдэг бригаданууд ехэхэн хубита оруулаа.

Агуухэ Октябриин ойн урда тээ абаһан уялгануудта болзорһоонь урид дүүргэһэн түрүүшүүл ажахын һалбари бүхэндэ олон. Мүнөө ажалайнгаа энэ эршые заахашье һуладхахагүй, улам шангадахаа гээшэ манай коллективэй гол зорилго болоно.

Н. ПАВЛУЦКИЙ,
Кабанскын шубуунай фабрикын парткомой секретарь.

МАНДА ЮУН ҺААД ХЭНЭ

Энээнһээ урда би дархашуулай бригадада ажалладаг байгааб. Дугарма Ринчиндоржиевна нүхэрни һаалишанаар хүдэлдэг һэн. Үхибүүдэйнгээ томохон боложо, хүл дээрээ гарахадань, хонишон болохо гэжэ шиидээбди.

Түрүүн гэр бүлөөрөө хонишон болохын урда һайса бодожо, бээ шэмхэжэ үзөө зомди. Худалжэ хэр шадахабибди, энэмнай ямар ажал бэ гэжэ һайн мэдэхэ болоһон хойноо хонидой отарые даажа абаа бэлэйбди.

Тэрэ гэһээр арбаад жэл үнгэрөө. Мүнөө юһэдэхи жэлээ гэр бүлөөрөө эхэ хонидые харууһалжаабди. Амжалта абаһааршье туйлагдаадхёогүй даа. Тиимэ бэлэн юумэ хаана байгша һэм. Юрэдөөл, ябан ошон яһала дүй дүршэлтэй боложо, ажалайнгаа онол оншые оложо, хоёр жэлдэ зуун эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга абаабди.

Мүн энэ барагдахаяа байгша жэлдэ зуун эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга томо болгожо, хонин бүхэнһөө 3,7 килограмм нооһо хайшалаад, бүхыдэнь түсэбтэ даабариие 14 центнерээр үлүүлээбди. Тиигэжэ социалис мүрысөөнэй түрүү эзэрдэ гараабди.

Эдэ жэлнүүдтэ хонин ажалда хүдэлжэ байхадаа олон юумэ едаглаабб, һайса бодожошье үзөөб. Хонид, хурьгад олон гарзална, нооһон бага хайшалагдана, хониной мяха үйлэдбэрилгэ, худалдалга өөдтэй дээшэлнэгүй гэжэ колхозой, районой хонишодой зүблөөн, суглааануд дээрэ ходол хэлсээн боложо байдаг. Хонишодой дунда социалис мүрысөөн ёһо тэдысэ эмхидхэгдэнэ, түрүүшүүлэй дүй дүршэл дэлгэрүүлэгдэнэгүй, жэлдэ өөдэгүй үрэ дүн туйлажа, мүрысөөнэй һүүлшын һуурида ябадаг хонишод олон гэхэ мэтэ шүүмжэлнүүдшье ендэр дээрэһээ яһалал дуулдадаг.

Энэшье зүб, иимэ дутагдалнууд бии. Жэшээнь, манай колхоздо энэ жэлдэ ахалагша хонишод Х. Р. Жалсанова, Т. Ж. Цыденов гэгшэд зуун эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга, нооһо хайшалха түсэбүүдээ амжалтатайгаар дүүргээ. Харин тиихэдэнь, нүгөөдэ хонишод Т. И. Андреева, Ж. В. Спиридонов, Ж. М. Шагдаров, Е. Б. Бадмаева гэгшэдэй отаранууда зуун эхэ хонин бүриһөө 72—80 хурьган түлжүүлэгдээ. Нооһоншье бага хайшалагдаа.

Тэгэ эдэ бүгэдэдэ гансахан нэрлэгдэгшэ хонишод эзмэтэй бэшэ гэжэ һананаб. Олон нүхэдтэмнай дүй дүршэл үшөөл дутагдана. Мүн зарим зон ажалдаа бүхы һанаа сэдьхэлээ үшөөл хүсэд хандуулжа хүдэлнэгүй гээшэ ааб даа.

Тэрэнэй хажуугаар бүхы дээрэ ажалые эрхилэлгэдэ бии байнаһ нууд, шиидхэгдээгүй асуудалнууд эн риин хүгжэлтые гэдэргэ татана гэжэ

Хониднай жэжэ, хилабар, үнжэгэй тэй болошоо. Абаһаар лэ бага саг дэ хүйтэ абаад үбшэлдэг, үхэдэг, нидые хэдышье һайнаар эдэлүүлнэ, һалхада һанаһанда хүрэмэ ехэ үгэнэгүй бшуу. Эсэстээ үбһэ тэжээл ехэ гаргашалагдабашье, хонин ажалы үрэ бага байна.

Хонидой бонитировко гээшые бүлэ заабариин ёһоор хэжэ, эгээл томо бэзтэй, нооһо ехэтэй, түл түрэсэ хонидые илгажа, тэдэнһээ гарһаһан эмэ гадые багаһаань амяарлан нэрин тэжээлдэ байлгаха хэрэгтэй гэжэ Эгээл эндэ зоотехнигүүд, селекционер хонишодтой хамта ехэ юумэ хэжэ ёһотой.

Үнэн дээрээ отаранууда элдэб янзы шэн, залуу, ехэ, багашье нооһотой, ха ри һубайрдаг, хурьга хаядаг хонид хуу харшоод ябадаг. Иимэ эрхэ байдалы шан гээд жэл бүри ехэ үрэ дүн туйлаг

Эгээл эндэһээ социалис мүрысөөн, уялгаяа заатагүй дүүргэхэ гэзэшэмэй ушарта юрэл хооһон хөөрэлдөөн болоо лашана ха юм даа. Хүгшэршэһэн, ш болошоһон, үбшэн, түл ёһоор барилг нидыень саг соонь голодоһондо ха һаань, хонишон хайшан гээд зуунһаа 10 га абахаб, аргагүйл. Хабартаа хурьгы соонь эхэнүүдһээнь һалгаагаагүй ха кусственна үрэжэлгэ һайнаар үнгэрхэ бшуу. Бодото дээрээ хурьгадые амл отаранууд болгоод харууһалха хуну соогоо олдодоггүй дээрэһээ хурьга нүүдһээнь илгаха болзор ехэ хожо дадаг гээшэ.

Иимэ юумэн гансашье манай ажахы дэнэ бэшэ. Республикын бүсадшье совхозуудта баһал иимэрхүү барим гэжэ дуулдадаг.

Миний һанахада, хонин ажалда то һон дутагдалнуудые хамтынгаа хусэ хахын, бүхы юумээ хубилган хүдэлэ ла бултаараа оролдохо ёһотойбди.

А. ДАШИНИМ,
Яруунын районой «Побе колхозой ахалагша хонин

Үүсхэл гаргаһан ажахыда

САГ СООНЬ, ШАНАРТАЙГААР

Үнгэрэгшэ намар ургаса хуряалгын эхилхын урда XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозойхид республикын бусад түрүү ажахынуудтай хамта дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абажа, таряалан дээрэхи бүхы хүдэлмэрие болзор соонь, һайн шанартайгаар дүүргэхын түлөө мүрысөөнэй үүсхэл гаргаһан гээшэ.

Мүнөө хаа хаанагүй бүхы ургасын хуряагдажа абтаад, таряалан дээрэхи хүдэлмэрийн түгэсхэгдөөд байхада, үүсхэлшэд үгэдөө хэр хүрөөб, ямар үрэ дүнгүүдые туйлааб гэжэ хараха шухала болоно.

Энэ жэлдэ колхозой таряашад; механизаторнууд нэрэтэй түрэтэйгөөр ажаллажа гараа гэжэ хэлэхэ шухала.

Байгша ондо ажахыда таряалангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 14,8 центнер ургаса абтажа, бүхыдөө 38,4 мянган центнер ороохон сохигдоо. Энэнь түсэбөөр хараалгадаһаа 2400 үлүүтэй центнерээр ехэ болоно. Ган гасуурта ехээр дайрагдаһан тарланай зарим ургасые малай тэжээл болгоод байхада үлэһэн газарай гектар бүриһөө 16 центнер ороохон хуряагдаа.

Байгша оной эрхэ байдалда энээнние нилээд һайн ургаса гэжэ тоолохоор.

Тингэжэ колхоз һүүлэй хоёр жэлдэ ороохо таряанай тогтууритай һайн ургаса абаһанай ашаар гүрэндэ 8000 центнер таряа худалдаха табан жэлэй түрүүшын хоёр жэлэй түсэбые 125 процент дүүргэбэ. Мүн ерэхэ жэлэй тарилгада 10 мянган центнер үрэһэ сэбэрлэжэ хадаганхай. Гэшүүдэй ажалай түлөөһэндэ үгэхэ, малда эдюулхэ ороохоншье абтаа.

Олонхи механизаторнууд өөһэдынгөө абаһан социалис уялгануудые амжалтатайгаар дүүргээ. Залуу комбайнер комсомол хубүүн Цыден-Дамба Цыбиков 5330 центнер таряа сохёод, мүрысөөндэ эрхимлэжэ гараа. Мүн дүршэлтэй механизаторнууд Владимир Терентьев, Виктор Шадапов, Владимир Баранов гэгшэд тус тустаа 5300, 4832, 4191 центнер таряа бункернуудһаа гаргаа.

Хуряалгын агрегадуудһаа ороохо таһалгарлагүй зөөжэ, тэдэнние һаадгүй хүдэлгэхэ гэжэ автомашинануудай жолоошод үнэн зүрхэнһөө оролдон хүдэлөө. Тэдэнэй дундаһаа колхозой жолоошод Б. Цыренов, В. Цыбенов, Петропавловкын транспортна предприятиин жолоошод Г. Кануркин, Г. Тимофеев, Н. Вершинин болон бусад онсо шалгараа.

Эндэхи XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой трактورна бригаданууд (бригадирнуудынь И. Г. Григорьев, А. Т. Батодоржиев) ургаса хуряалгые хараалһан болзор соогоо, һайн шанартайгаар дүүргэхэнээ гадна, 1000 гектарта намарай наар хахалаа. Таряалангай һолоомо тургэнөөр хуряагаа.

Һайнаар эмхидхэнэн социалис мүрысөөн, урмашуулгын гурим, ажалай таануу эмхидхэл — эдэ бүгэдэ ургаса хуряалгын амжалтые хангаһан бодото түлхюур боложо үгөө гэжэ хэлэхээр.

Энэ жэлдэ колхозойхид таряалан дээрэхи бүхы хүдэлмэрие нэн түрүүн һайн шанартайгаар бүтээхэ хэрэгтэ гол анхарал хандуулһан байна. Энэнь социалис уялгануд соонь онсо һуури эзэлээ юм. Хабарай тарилга, ургаса харуулһалга, хуряалга дээрэшье дэлгэрһэн мүрысөөнэй дүнгүүдые гаргахадаа ажалай шанар онсо хараада абтаһан байна. Тусхайлбал, бригаданууд байгша ондо эршэмтэй технологиин заабарие нягтаар сахижа, бүхы хүдэлмэрие һайн шанартайгаар тарилга хэнэнэй ашаар 690 гектар дээрэһээ гектарай 24,3 центнер ургаса абаа.

Хуряалгын үедэшье колхозойхид машина техникээ бодомжотой зүбөөр хэрэглэжэ, удаанаар, жэгдэ бэшээр эдэсшэһэн таряае ехэл шадамараар, гээлтэгүйгөөр абаа бшуу.

Тиимэһээ эндэхид социалис мүрысөөн, ажалай шанар гээшэ хоорондоо таһаршагуй холбоотой, шиндхэхы удха шанартай гэжэ тоолоно.

Б. ЦЫБИКОВ,
«Зэдын үнэн» газетын хүдэлмэрилэгшэ.
Зэдын район.

Мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ

— Нэгэтэншье арсадаггүй, ажалша, бэрхэ хүн, тиимэнээ уялгуу газарта харуулһанайшье хэрэггүй. Харин хэнэн юумэндэнь нюдэн баясахи, — гэжэ бригадир Л. Г. Дунаева бригадынгаа гэшүүн, штукатур-шэрдэгшэ Е. И. Котова тухай хэлээ һэн.

Хорин табан жэлэй саана тэрэ бригадада штукатурай һурагшаар хүдэлхөөр ороо бэлэй.

Ажалдаа оролдосо ехэтэйгээр хандаха зуураа мэрэжэлэйнгээ шадабариие саг үргэлжэ нарижуулдаг юм.

Селенгинск һууринай, мүн районой тосхонуудтахи байрын олон гэрнүүд ажалай ветеран И. И. Котовагай хабаадалгатайгаар бодхоогдоһон байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: штукатур-шэрдэгшэ Е. И. Котова.

М. СҮТУРИНАЙ фото.

Табан жэлэй түрүүшүүл

Манай фотокорреспондент Дмитрий Алтаевай бүүлгаһан зураг дӭрӭ локомотив-вагон заһабарилгын заводой якорна цехэй изолировщица Е. А. ИЛЬИНАЕ хараат. Агуу Октябриин 70 жэлэй ойе нэрэтэй хүндэтэйгөөр угтахын түлөө эндэ социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. «Агуу Октябриин 70 жэлэй ойдо түсэбтэ табан жэлэй хоёр жэлэй даабари дүүргэхэ!» гэһэн уряа доро ажалай үндэр дүнгүүдые туйлагшад олон болоно. Тэдэнэй дунда Елена Алексеевна Ильинагай нэрэ дурдагдана. Тэрэ мүнөө түсэбтэ табан жэлэй хоёр жэлэй даабариие болзорһоо урид дүүргэһэн тухайгаа һаяшаг мэдүүлээ.

Е. А. Ильина Ленинэй орденто заводто 1972 онһоо ажаллана. Коммунис ажалай ударнигай үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн эрхим хүдэлмэришэн халаанайнгаа даабариие 105—110 процент дүүргэһэнэй ашаар шэнэ амжалта туйлаа гэжэ тэмдэглэлтэй.

ШЭНЭ БАЙША

Улаан-Удын авиазавод дэлмэришэд энэ обл ашаглалгада тушаагдаг саг соо хүлөэгээ юм. Э хадаа заводой захи ажаһуудалай корпус мүн но. Ахамад технолог ахамад конструктораг, цехүүдэй албанууд баяртайнууд.

— Ахамад архитектор лон һэльбэн шэнэдэлэ һагай проектнүүдээр д бүхы хүдэлмэринүүд даа,— гэжэ заводой гл хабсаралгын управлени дэхи участогай прораб Цырендоржиев хөөр Объектын ашаглалгада гын унжагайруулгаг һайн шанартайгаар, гол тоодын хүдэлмэринүүд

Түсэбөөр харааг ёһоор бүхы юумээ л ла барилгашад нилээ доо. Заводойхид ехэ үр жа үзүүлээ. Илангаяа И. рытовай звено оролд гөөр ажаллаа. М. Я. говскаягай толгойдог катур-шэрдэгшэдэй б шала дэбдихэдээ, эдэбх долго гаргаһан байна. Мурзинай толгойдог б хабсаралгын хүдэлмэри лаа.

— Прораб Эдуард Ц нович Цырендоржиев хэлэй хүдэлмэриие б хүтэлбэрилнэ. Матери даар, хэрэгсэлнүүдээр, зүйлнүүдээр барилгые гээшэ амар хэрэг бэш жэ үчастогай начальник Стахин хөөрөө һэн.

Агуу Октябриин һайн урдахана ашаглалгада т даһан дүрбэн дабкар шанда буфет-столово к автоматическа телефонн ци тодхогдохо юм.

Авиационно заводто ш шье үйлэдбэриин байн бэшэ, мүн хүдэлмэрие алба хаагшадай амжалт һайжаруулха гэр бүл һүүлэй жэлнүүдэ олзо ригдадаг болонхой гэ дэглэмээр. Тиимэнээ Удэ хотын залуу нэгэ жэлнээ жэлдэ урган һаа улам болбосон байдалта лоно.

Г. ЕЛИСЕЕ

ҮДЭР БҮРИИН АНХАРАЛ ХЭРЭГТЭЙ

Ажалша ямаршье коллективэй үйлэдбэриин үрэ дүнгүүд, амжалта туйлалтануд нэн түрүүн тэндэ хүдэлжэ байһан хүшүүдэй эбтэй эстэйгээр, үгэсэ ойлгосожо, атаа мэдэгүйгөөр, нэгэн хүсэл эрмэлзэлтэйгээр ажаллаһанһаал сэхэ дулдыдадаг гээшэ.

Мүн энээнэй хажуугаар ажахын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй, партийна, профсоюзай болон комсомолой организацинуудай зүгһөө коллективүүдтэ саг үргэлжын анхарал хандуулаад, хэрэгтэй бүхы туһаламжа хүргөөд байгаа һаа, ажалай үрэ дүнгүүд бахал зааталгүй һайн байхал даа.

Хэнэйшье мэдэһээр, һу һаалинин фермэнүүдэй ажалда, тэндэ хүдэлжэ байһан хүнүүдэй ажаһуудалда ходоодоо һуларшагүй анхарал хандуулжа, һаалишад, малшадай, коллективүүдэй дунда социалис мүрысөө аша үрэтэйгөөр эмхидхээд, хүнүүдые моральна болон материальна талаар һайса урмашуулжа шадаал һаа, амжалта туйлагдадаг.

Энээн тухай КПСС-эй ЦК-гай һаяхан хэблэлдэ толилогдоһон Хандалга соо үшөө дахин онсолон заагданхай.

Манай совхоздо илангаяа һүүлэй жэлнүүдтэ һу һаалинин фермэнүүдтэ бодото анхаралай хандуулагдадаг болоһонһоо хойшо үйлэдбэриин үрэ дүнгүүд яһала дээшэлжэ байна гэхээр.

Нэн түрүүн хамтын подряд нэбтэрүүлэгдэжэ, хүнүүдэй ажалай түлөөһые үйлэдбэрилһэн продукциин зэргээр, тэрээнэйнь шанарые хаража түлэдэг, эрхим үрэ дүн туйлагшадые бодоторр урмашуулдаг болоходол тэрэнэй аша үрэ тобойсо харагдана, коллективэй хамтын, хүн бүхэнэй харюусалгые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ энэ арга туһална.

Жэшээ болгон. Баян-Голой һу һаалинин фермэ абаад үзээ. Энэ коллектив (даагшань Т. Ц. Дондокова) һүүлэй жэлнүүдтэ гансашье ажахы соогоо бэшэ, бүхы район дотороо түрүү ябадаг болоһохой. Үнгэрэгшэ жэлдэ эндэхи түрүү һаалишад Ю. Ш. Гончикова, А. Г. Мухомедзянова, Г. Б. Жимбеева гэгшэд республикын гурба мянгатанай клубай гэшүүд болоһон юм. Мүнөөншье жэлдэ эдэнэр тэрэ хэмжээндээ найдамтай хүрэхэ арагтай.

Байгша ондо бүхы фермээрээ үнэсэн бүриһөө 3000 килограмм һу һаахын түлөө эдэнэр мүрысөө. Энэ хэмжээндэ хүрэхэ арга боломжотойшье. Жэлэй үнгэрһэн юөөн һарада эндэхид үнэсэн бүриһөө дунда зэргээр 2231 килограмм һу һаагаа. Үнгэрһэн сентябрьда тэдэнэй үнэсэн бүхэнһөө 238 килограмм һу абаһаарынь харахада, жэлэй үлэһэн гурба һара соо үнеэдэйнгээ ашаг шэмые үшөө дээшэлүүлжэ, зориһондоо хүрэхөөр байна.

Үнинһөө хойшо Варуун-Хасуртын отделениин Тахята гэжэ газарта ориодог һу һаалинин фермэ (даагшань Х. Ц. Митыпова) һу ехээр һаадаг гэжэ суурхана. Энэ жэлдэшье район соо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүү һуурияа батаар эзэлжэ ябана. Үнгэрһэн юөөн һарада тэдэнэр эгээл ехэ гэхэ гү, али үнэсэн бүриһөө 2364 килограмм һу абаа. Тинхэдэ сентябрьда үнэсэн бүхэнһөө 214 килограмм һу һаажа, Баян-Голой фермынхидтэл багахан ахигдаа.

Бүхы район соо эгээл ехэ һу һаагаад байһан һаалишан Светлана Воробьева эндэ хүдэлнэ. Жэлэй эхиннһээ тэрэ даажа абаһан үнеэдэйнгээ тус бүриһөө 2800 килограмм һу һаагаад, октябрьда гурба мянгатанай хилэ дабахань. Бүхыдэнь 991 центнер һу абаад байна.

Энэ жэлдэ район соо үнэсэн бүриһөө 2700 килограмм һу һаһан һаалишадай клубай гэшүүд болохын түлөө мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Энээндэ олон нүхэдтэй оролсохо хүсэлэнтэй. Мүн эндэхи эрхим һаалишадай нэгэн Маргарита Плешакова үнгэрһэн үе соо үнеэн бүриһөө 2689 килограмм һу һаагаа, харин залуу һаалишан Валентина Ошорова тэрээнһээ гурбан килограммаар бага һу абанхай.

Эдэ нүхэднай саашадаа бүри гаһшагай шангаар мүрысөн хүдэлжэ, республикын түрүү һаалишадай зэргэдэ гарахын, гурба мянгатан гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллана.

Мүнөө жэлдэ хабартаа, зундаа хэды ган гасуур, хура бороогүй, хүйтэн байгаашье һаань, байгаалинин эрхэ байдалһаа дулдыдаабди гэжэ байнгүй оролдон хүдэлжэ, совхозой ажалшад үбһэ ногооной, таряанай, силосэй ургамалнуудай муу бэшэ ургаса абаа. Гэбэшье нинтын адууһа малда бардам хүрэхэ тэжээл үшөөл хүсэд бэлэдхэгдэжэ шадагдаагүй. Нимэ эрхэ байдалда нэн түрүүн бии байгаа үбһэ, нолоомоёо, бусад тэжээлээ һайнаар бүйлуулаад, шанаржуулаад, малдаа үгэхэ гэһэн зорилго табинабди.

Энэ илангаяа ехэ удха шанартай. Үбһэ тэжээлэй дутамаг, хүшэр хүндэ үбэлжэлгын үедэ тэжээлые һайнаар бүйлуулха гээшэ гол шухала гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Хандалга соо заагдана. Тэрээнтэй хамта эрхим үрэ дүнгүүдые туйла

Агууехэ Октябриин хуби заманда

ДУРАСХААЛ МАНАЙ НАНГИН ДАА

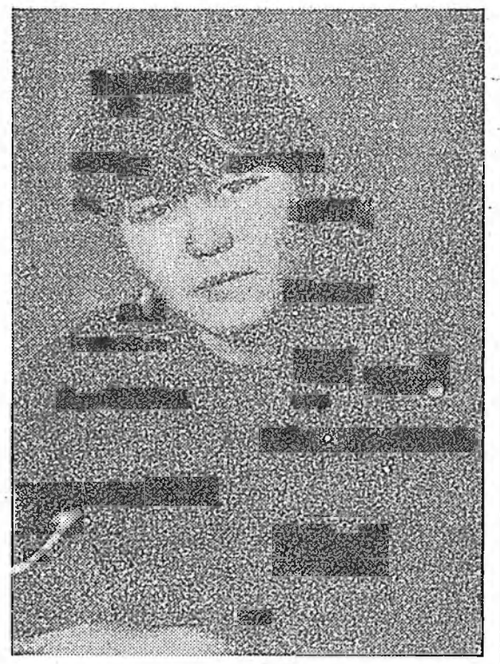

Модармаг нютагай түб үйлсэдэ дурасхаалай үшөө байдаг. Тэрээн дээрэ Һиилэгдэн мунхэ-зургаан нэрэ, обогой дунда өөрынхидөөл уншахадаа, зосоомни нэгэ жэгтэй болоод бодолнууд толгойдомни түрэдэг. Юундэб тэндэ дурдагдаһан хоёр хүнэйнь обог мирюрэ тудаһан обог бэшэ. Тэдэ хүнүүд намгарбалда сэхэ хабаатай. Нэгэниинь —Найдаев Цыден-Дамба гэдэгынь түрэһэн Найданов Цыден-Дамба гэдэгынь түрэһэн байгаа. Эдэ түрэлэймни нэрэнүүдэй эндэ мунолоной хераха, үзэхэ газарта ёһологдоудхатой юм. Эдэмнай урданай барга хабилые үнэн сэдьхэлһээ, ой ухаанһаа бушэнэ байдал һайхашаан дэмжэжэ. «Манай коммунада һайн дураараа ороһон хүн. Тиигэжэ Агуу Октябриин хубисхалай тоо үнэн зүб замда гараад ябеһан эдэ хоёр нүхэд нютагай нюдарган баяшуулай, саулеөдэнэ дутаадаһан болоһон хүдхэнүүдэй муухай һабарһаа алдалан унаһан байгаа

Тиигэ абга эгэшэмнай коммунын түрүүлэгмаан байгаа юм гэдэг. Харин Цыден-Дамбань пионер ябаа. Эдэнэрэй намтарые бага болонхойб даа. Тиимэһээ нютагайнгаа хүшөөгэй хажуугаер гарахадаа, омогорсиндо абтадагби. «Шэнэ байдалай түлөө хүндэтэ нютагаархинаймнай дурасхаал иигэлэгдэнхэй», —гэжэ түүхымнай багша, класс хүтэлбэрилдэг байһан Артур Доржибалов бидэнэй һурагшад байхада хэлэгшэ һэн. Дасхаал гэшэ һонин даа. Амиды мэндэ ябагаа, үгы болошоһон, үгышье һаа, ямар нэгэн ябараа, юрэ бусынгаа хэрэгээр мунхэрһэн хүн дурсажа ябалга — мэндэ зоной жама ёһо эргэтэй. Улаан-Удын урда бэедэхи автобуны буудал «Дурасхаал» гэжэ нэрэтэй байдаг. Тэрэ үгые хэрэглэхэдээ, удхыгаа, саг зуурашье һаань, дурсаха хэрэгтэй гэжэгби.

Залгамжалан ябаха табисууртай хадаа, анхи үндэһые. алдангүй, элинсэг хулинсагуугаа тугые бидэ, залуушуул дээрэ үргэжэ ябаһобиби. Өөрымни хүгшэн эжы, Найданова Советскэ Союзэй Коммунис партийн зэргэтэй хэлэдэ ябаһан юм. Аяар 1932 ондо партида колхоз байгуулалгын үедэ, Эсэгэ ороноо

хамгаалгын Агууехэ дайнай хатуу шэрүүн жэлнүүдтэ ямар габшагайгаар хүдэлжэ гараа гээшэб! Мүнөө аха эаха зоной эжы тухаймнай хөөрэлдэхэдэ, ехэл һонин байдаг. Эжымнай сэбэр сэхэ коммунист, эрилтэ ехэтэй хүтэлбэрилэгшэ байһан гэжэ ойлгодогбди. Эжымнай үшөө гурбан ахе, дүүнэрынь Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда ябажа ореэд, амгалан сагай үедэ наһа барааһан юм. Бултадаа коммунистнууд байгаа.

Би эдэнэрые бултыень 1930 оной октябрь һара соо хараата муухай дайсадай хардалгата муухай һабарһаа унаһан эгэшэ дүү хоёройнгоо жэшээгээр, нэрэ хүндыень дээрэ үргэн ажаһуугаа гэжэ һанадагби. Тиимэһээ би, тэдэнэрэй үрэ һадаһан, хайшан гэжэ ажаһууха ёһотойбиб, хүн нэрэеэ алдангүй, зон нүхэдтөө хүндэтэй, ниитэдэ туһатай, урма зоригтой яагаад ябахабиб гэжэ заримдаа бодомжолдогби.

Энээхэн наһан соогоо минии хэжэрхихэ юумэн юун байгааб даа? Арбан класс дүүргээд, Улаан-Удынгөө багшанарай 2-дохи училищида ороод, һуража байнаб. Гараха жэлэй февраль һара соо тэрэнээ дүүргээд, хүүгэдэй саадта хүмүүжүүлэгшээр хүдэлхэ мэргэжэлтэй болохоб.

Багаһаа хойшо ном уншажа дуратай һэм. Тиимэһээ хэлэнэй ба литературын багша болохо хүсэлтэй аад, институт ороко шадангүй, училищида ороһон хүм. «Ульгэр юумэ олые мэдэнэш, бэшэхэшье дуратайш, багша боло»,— гэжэ гэртэхимнишье хэлээ һэн. Тээд мүнөө болохоодо, училищида ороһондоо, нэгэтэшье халагладаггүйб. Харин хоёр жэлдэ һуража гараад байхадаа, ехэл зүб юумэн болоо гэжэ һанахаар байна. Саадта ябажа, практика гарадаг болоходоо, үхибүүдтэй хүдэлхэдэ ямар гоё гэшэб гэжэ ойлгооб. Үхибүүдтэ анханай дуратай һэм. Мүнөө тэдэнһээ һалаха аргамнигүй байдаг. «Төөрижэ ябаһаар түрэлдөө» гэлсэдэгтэл, би тэнэжэ ябаһаар, дуратай мэргэжэлээ олоорхёо гэшэ хаб. Саашадаа хүдэлжэ эхилхэдээ, саадайнгаа хүмүүжэмэлнүүдые һайн хүнүүд болгохын түлөө оролдохо, үхибүүдэй сэсэгтэл тунгалаг һайхан сэдьхэлэй «инжонерынь» болохо бэшэ гүб?

Дэлхэй дээрэ хүн түрэлхиндэ ашатай туһатайгаар ажаһуурһан, ажаллаһан аха заха түрэл гаралаа, жэшээтэ һайхан ажабайдалтай хүнүүдэй дэмбэрэлтэ ёһо заншалые, абари зангыень даган, хүндэлэн ябаха гээшэ минии болон үетэнэймни нангин уялга мүн.

1930 оной октябриин 29—30-да Эдэрмэгтэ болоһон үйлэ хэрэгэй гэршэ дурасхаалай хүшөөгэй дэргэдэ Дээдэ-Хэжэнгын дунда һургуулиин һурагшад баглаа сэсэгүүдые табидаг, оршон тойронниень эмхи гуримтай байлгахые ороллодог. Тэрэ гэһээр 50 гаран жэл үнгэрбэ. Харин Октябриин революциин манай орон соо мандаһаар тэбхэр 70 жэл гүйсэхэнь.

Энэ ехэ ойн баярта бэлэдхэлэй хаа хаанагүй болоһоо, социалис мүрысөөнэй коллектив бүхэндэ бурьялжа байхада, бидэ студентнэр-һурагшад бүри һайнаар һураха, ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадаха, Ленинскэ комсомолой хүмүүжэмэл гэжэ гансата мэдэхээр ябаха ёһотойбди. Иимэ сагай үедэ ажаһуужа, һуража байхада, гоё байна. Октябриин баяраар нютагаа ошоходоо, коммунарнуудай хүшөөгэй дэргэдэ зогсожо: «Дэмы, нүхэд, алдалаагүйт даа. Октябриин заяаһан замаар таанаршье ябаат, бидэшье ябанабди. Жаргалтай зам даа»,— гэжэ доро дохин дурсахаб гэжэ хананаб.

Ч. НАЙДАНОВА,
Улаан-Удын багшанарай 2-дохи училищиин студент, 45-дахи бүлэгэй комсорг.

РАЙОНУУДАЙ ГАЗЕТЭНҮҮДЭЙ ХУУДАҺАНУУДААР

ХҮНДЭТЭЙ ПОЧТАЛЬОН

Зэдын районой Борьёо һууринда ажаһуугшад нютагайнгаа почто тараагша Д. М. Цыдыповагай ажалаар ехэ хананхай, тэрэниие хүндэлдэг юм. Юундэб гэхэдэ, нүхэр Цыдыпова бүхы газетэ, журнал, бусад корреспонденци хожомдуулангүй, саг соонь тараадаг заншалтай. Энэньшье гайхалтай бэшэ, түс һууринда ажаһуугшадай дунда ерэхэ жэлэй газетэ, журнал захилгын хүдэлмэри ехэ эмхитэйгээр ябуулагдажа байна гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Мүнөө үедэ «60 лет Октября» колхозой гэр булэ бүхэн районойнгоо газетэ абахаар захил хэнхэй. Хубидаа аяар 10 ондоо нэрэтэй газетэ, журнал захижа абадаг зон олон байха. Тэдэнэй тоодо М. Р. Цыпгунов, Д. Р. Цыбиков, Ж. Г. Ишеев гэгшэдые нэрлэжэ болоно.

ТҮРЭЛ ТОСХОНДОНЬ ЗОРЮУЛАГДАА

Түрэл тосхондоо зорюулагдаһан хүдөө нютагай һайндэр Захаминай районой Далахай һууринда үнгэргэгдэбэ.

Энэ һайндэрэй урда үдэрынь 6 үйлсэнүүдтэ ажаһуугшад гэр байрынгаа досоо, газаахиие шэрдэнэн, сагаадаһан, бууса тойроноо болбосон түхэлтэй болгоһон байна. Тиигэжэ жюрин гаргаһан дүнгөөр Советскэ үйлсэ эрхимдэ тоологдоо һэн.

Һайндэрэй үдэр соёлой байшанда ерадай уран бэлигтэнэй бүтээлнүүдэй выставкэ эмхидхэгдээ, мүн амтатай гэгшын эдеэ хоол бэлдэгшэд өөнэдынгөө шадабари харуулба. Уран һайханай бүлгэмдэ хабаадагшад гоё һайхан зугаа наада харуулба, мүн спортивна мүрысөөнүүдшье үнгэргэгдоо.

ШЭНЭ СЦЕНАРЫАР

Баргажанай районой Бодон һууринда ажаһуугшад мүн лэ үйлсэнүүдэйнгээ һайндэр үнгэргэгдэһэн худөө нютагай һайндэр гэгдэбэ. Тиигэжэ ирагуу һайхан дуун, частушкануд, балалайкын абяан зэдэлээ, мүн энэ хэмжээ ябуулгада зорюулагдаһан тусхай плакат гаргагдаа. Һайндэртэ зорюулжа, соёлой байшаһгай худэлмэрилэгшэд, комсомолой комитет, эхэнэрнүүдэй совет, депутадуудай бүлэг болон профсоюзай эдэбхитэд тусхай шэнэ сценари зохёоһон байгаа.

Гэрэй олон эзэн эхэнэрнүүд амтатай эдеэ хоол бэлдэжэ, олониие хүндэлөө. Тэдэнэй дундаһаа гэрэй эзэн эхэнэр нүхэр И. Н. Бельская шалгарба.

ВЕТЕРАНУУДЫЕ ХҮНДЭЛНЭ

Арадай депутадуудай Бабушкинскиин городской Советдэй гүйсэдкомдо үтэлһэн, наһажаал, ганса бэе хүнүүдтэ туһалжа байха, тэдэниие анхаралаар хүреэлхэ талаар тусхай комисси хүдэлдэг юм. Тус комисси ветерануудай ажаһуудалаар һонирходог, тэдэниие эдеэ хоолоор хангаха асуудалда ехэ анхаралаа хандуулдаг юм.

В. Л. Ивановагай хүтэлбэрилдэг энэ комисси олон предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй холбоо барисаатайгаар худэлмэриеэ ябуулна, тиихэдэ анхан тус предприятинуудта худэлһэноо, мүнөө үедэ амаралтада гараһан ветерануудта һаналаа табихыень дурадхадаг байна.

АМТАТАЙ ЯБЛОКА УРГУУЛНА

Кабанскын районой Танхой һууринда, мүн Кедрово станцида ажаһуугшад саад соогоо ургуулһан амтатай үрэ жэмэсэйнгээ выставкэ эмхидхээ. Тэрэнээ «Ургаса-87» гэжэ нэрлэбэ. Бууса шадарайнгаа саад, сэсэрлиг соо ургуулһан үрэ жэмэс, сэсэгүүд тэрэ выставкэдэ харуулагдахаар табигдаа.

Е. Г. Мартусовагай ургуулһан анхилма һайхан үнэртэй ургамалнууд олондо һайшаагдаа. Тэрэ баглаагаа «Минии хүргэбэ. Тиигэжэ ирагуу һайхан дуун, частушкануд, балалайкын абяан зэдэлээ, мүн энэ хэмжээ ябуулгада зорюулагдаһан тусхай плакат гаргагдаа. Һайндэртэ зорюулжа, соёлой байшаһгай худэлмэрилэгшэд, комсомолой комитет, эхэнэрнүүдэй совет, депутадуудай бүлэг болон профсоюзай эдэбхитэд тусхай шэнэ сценари зохёоһон байгаа.

Гэрэй олон эзэн эхэнэрнүүд амтатай эдеэ хоол бэлдэжэ, олониие хүндэлөө. Тэдэнэй дундаһаа гэрэй эзэн эхэнэр нүхэр И. Н. Бельская шалгарба.

ВЕТЕРАНУУДЫЕ ХҮНДЭЛНЭ

Арадай депутадуудай Бабушкинскиин городской Советдэй гүйсэдкомдо үтэлһэн, наһажаал, ганса бэе хүнүүдтэ туһалжа байха, тэдэниие анхаралаар хүреэлхэ талаар тусхай комисси худэлдэг юм. Тус комисси ветерануудай ажаһуудалаар һонирходог, тэдэниие эдеэ хоолоор хангаха асуудалда ехэ анхаралаа хандуулдаг юм.

В. Л. Ивановагай хүтэлбэрилдэг энэ комисси олон предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй холбоо барисаатайгаар худэлмэриеэ ябуулна, тиихэдэ анхан тус предприятинуудта худэлһэноо, мүнөө үедэ амаралтада гараһан ветерануудта һаналаа табихыень дурадхадаг байна.

АМТАТАЙ ЯБЛОКА УРГУУЛНА

Кабанскын районой Танхой һууринда, мүн Кедрово станцида ажаһуугшад саад соогоо ургуулһан амтатай үрэ жэмэсэйнгээ выставкэ эмхидхээ. Тэрэнээ «Ургаса-87» гэжэ нэрлэбэ. Бууса шадарайнгаа саад, сэсэрлиг соо ургуулһан үрэ жэмэс, сэсэгүүд тэрэ выставкэдэ харуулагдахаар табигдаа.

Е. Г. Мартусовагай ургуулһан анхилма һайхан үнэртэй ургамалнууд олондо һайшаагдаа. Тэрэ баглаагаа «Минии хүргэн эжын корзинка» гэжэ нэрлэбэ. М. Д. Бельковагай ургуулһан «Слава», «Июньская» гэжэ капуста, хэдэн сортын помидорнууд олоной үндэр сэгнэлтэдэ хүртэбэ.

Зүгөөр Л. П. Борзоевагай ургуулһан «Белый налив» гэжэ нэрэтэй яблокануд олоной анхарал татаа, гайхуулаа.

ҺАЙНТА ДАА, ТИМУРОВЕЦУУД!

Баргажанай районой Уланай дунда һургуулиин пионерскэ дружинын эдир тимуровецууд эдэбхитэй ажал ябуулна. Пионернүүд үлбэр бэтэй, хүтэлһэн, наһатай зондо, ажалай, дайнай ветерануудта ехэ туһаламжа үзүүлнэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай инвалид Г. Гармаев түс һургуулиин 6 «а» классай пионернүүд һургуулиин парторганизациин секретарь З. Б. Будаева түрүүтэй намда ехэ туһаламжа хүргэнэ, анхаралаар хүреэлнэ гэжэ бэшэг соогоо хэлэнэ.

ЭМХИДХЭЛ ҺУЛАТАЙ

Мухар-Шэбэрэй зарим һууринь тосхонуудта һайн дүрэнай арадай дружинануудай худэлмэри эдэбхигүй, һула болонхой. Арадай депутадуудай районно Советдэй гүйсэдкомдо саг үргэлжын депутатска комиссиин дурадхалаар арадай дружинануудай худэлмэри тухай асуудал хаража үзэгдэнэн, дежурствада саг соогоо гараха ябадал хангаагүй дээрэһэнь, маслозаводай директор В. М. Байроново шанга донгодолго хэгдэнэн, мүн 3-дахи ДРСУ-гай начальник П. М. Варфоломеевтэ, РАПО-гой түрүүлэгшэ В. Ф. Викуловта болон бусад хүтэлбэрилэгшэдтэ шанга һануулга хэгдэбэ.

«Зэдын үнэн», «Ажалай түг», «Баргажанай үнэн», «Байкальские огни», «Ленинэй зам» газетэнүүдэй хуудаһануудта гараһан материалаар энэ шэнжэлэл хэгдэбэ.

Оронгодо болоһон уулзалгаһаа

ТҮРЭЛ ХЭЛЭЭ ХҮГЖӨӨЛГЭДЭ НҮЛӨӨЛНЭ

Буряадай элитэ ехэ драматург, соёлой ажал ябуулагша Намжил Гармаевич Балданогой 80 наһанай ойдо зорюулагдаһан олон зоной хабаадалгатай хэмжээ ябуулгануд алдарта уран зохёолшын түрэнэн Оронго нютагай түбэй соёлой байшан соо үнгэргэгдэбэ.

Республикын Уран зохёолшодой хараалжа эмхидхэһон энэ хэмжээ ябуулга хоёр хубиһаа бүридэнэн байна. Нэгэдхинь хадаа «Мүнөө үедэ һургуулинуудта буряад хэлэ заалгын асуудалнууд» гэһэн темээр үнгэргэгдэһэн «Түхэреэн столой» хөөрэлдөөндэ Ивалгын, Сэлэнгын районуудай һургуулинуудай буряад хэлэ, бэшэгэй багшанар, уран зохёолшод, журналистнууд хабаадалсаа. Удаань Н. Г. Балданогой ажабайдал болон зохёохы ажал ябуулгада зорюулагдаһан литературна-уран һайханай ехэ үдэшэ үнгэргэгдөө.

Тэдэ хэмжээ ябуулгануудһаа хэгдэһэн тэмдэглэлнүүдые уншагшадайнгаа анхаралда дурадханабди.

ОРОНГЫН түбэй соёлой байшангай фойе соо ерадай арадай уран зохёолшо Н. Г. Балданогой 80 наһанай ойдо» гэһэн тусхай хэмжээ эмхидхэгдэнэн байна. Зэдэ алдарта уран зохёолшо анхандаа хэблүүлгдэнэ. Мүнөө хоморой болоһоо, сугларагшадые һонирхуулба. Уран зохёолшо ажабайдалай бодолгодохыг дэбжэлтын шадабариые харуулһан фотоснимокууд, анхаралта татана. Тиймэ соёлой хүгжөлтэдэ хэлгын хэды шэнээн ябуулгатай, хүндэтэй бай-сагинэһэн уран зохёолшо, хурса мэргэн үгэнүүд, уран гоёор бэшэгдэжэ, ноонорто дэлгэгдэнхэй.

Мүнөө үедэ 3 саг. Соёлой байшан хоёрдохи дабхараа Оронгын болон райондо хэдэн һургуулиндаа багшанартаа ерэнэн ажалаа, уран зохёолшод, журналистнууд түхэреэлжэ, уран столнуудта һуудаа, эзэлбэ. Удаань Н. Г. Балданогой дунда һургуулиин 11 хэлэнэй багша Зоя Шагжиевна Бальжиева энэ ажалда ерэнэн багшанартаа танилсуулба.

Республикын уран зохёолшодой холбооной түлөөлэгчи Р. Раланов уулзалгые нээбэ:

— 60 жэлэй саана энэ нютагта манай Буряад ерадай уран зохёолшо, соёлой элитэ ехэ ажабуулагша Намжил Гармаевич Балдано түрэнэн. Мүнөөдэршье Н. Г. Балданово бидэнние таанад — сайхидтаяа суглуулжа, мэн хэлэнэйнгээ үрэжэ-уран хэрэгээр уулзаа байна,— гээд альга ташаан доро онсолон тэмдэглэ.— Тиимэһээ манай үеэнэй, залуушуулай ажабайдалай хэлэндээ ингаг дурасхаа саашадаа хүмүүжэгдэгтэ юун хэрэгтэйб, ушар һаад болоноб гэжэ хуулалгуудаар энэ «түхэреэн стол» дээрээ һанамжаа дурдахалнуудаа гаргажа ябаа болоодби. Тиимэ уулзалгаяа Н. Г. Балданов үелөөн уран зохёолшо ушаһанай оагша Цокто Цыбикжаповичой оролто үгөөр ехэлэгдэ.— гэбэ.

Нютагайнгаа бэлигтэ ажабуулгаа хэрэгые саашадаа залгамжалуулха, үргэлжэлүүлхэ, ойлгодогоноо, басагад эндэ сугларагшадтаа таанадай дунда байна. Н. Г. Балданогой ажал аргагүй ехэ. Тиймэ түрэлхи хэлэндэ хэмжэ-ажабуулгатай, арадайнгаа аман зохёолшо, уран зохёолшо, ажабуулгые уншаһан хүн байна. Тиймэ ажабуулгые баатар, Ангар ажабуулгые тухай домогуудые зохёол болгон дэбдэ-ажабуулгые, арадайнгаа аман зохёолшо, мүнхэ хүшөө болоһон «Сэсэгэрые» олон нютагуудта шэнжэ шанарай эгээн ажабуулгые уран һайханайнь хэлэ-ажабуулгые сэгсолон бүридхэжэ ажабуулгые хүн байна. Эндэ түрэлхи хэлэн тухайгаа хэлэхэ-ажабуулгые аа, Н. Г. Балданово ажабуулгые буряад хэлэсээ мэ-ажабуулгые байл гэжэ та бүгэ-ажабуулгые ураалнаб,— гэбэ,— мү-ажабуулгые манай үеэ сагта, хэ-ажабуулгые манай түрэлхи ажабуулгые ураайлжа байнаб гэ-ажабуулгые артистнуудай, жур-ажабуулгые, буряад хэлэ-ажабуулгые багшанарай болоод уран зохёолшодой сэдьхэлдэ гол-ажабуулгые ураайлаад, саашаа-ажабуулгые шанартаа тэ-ажабуулгые. Ород хэлэ һайн мэ-ажабуулгые тула нэн түрүүн түхэлэсэ һайн мэдэхэ-ажабуулгые. Эхэ, эсэгынгээ, ойлгогдоногүй гэһэн үгэ ород хүнэй аманнаа унахагүй даа. Манай үхибүүд ёһоороо һаа, гурбан хэлэ (нэгэ хари хэлэ) адли тэгшэ шудалһан олуун һургуулитай хүн байха эрэгтэй. Тээд нимэ ехэ дэмбэрэлтэй арга боломжоо хэрэгсээнгүй, хари хэлэнһээ байха түрэлхи хэлээшье гүнсэд мэдэхэгүй, ород хэлэндээ ульгам байбалтай гэһэншки, тэрээндээшье талмүл юумэнүүд, ородоор, буряадаар худажа ябадагуудяһала олошоронхой. Манай мэдээжэ буряад эрдэмтэд Д. Банзаров, Г. Цыбиков болон бусад нэн түрүүн түрэлхи хэлэнһээ үндэһэлэн бусад олон хэлэнүүдые шудалһан байдаг.

Түрэлхи хэлэнэймнай һайн багшанар анханһаа хойшо буряад хэлэн дээрээ гаража байдаг газетэ, журналаа һурагшадай болон түрэлхидэй дунда элбэгээр тараадаг, тэндэ толилогдоон һонин зүйлнүүдые классаараа уншажа зүүшэдэг, уран һайханайнь ажабуулгые уншаһан хүн байна. Тиймэ баатар, Ангар ажабуулгые тухай домогуудые зохёол болгон дэбдэ-ажабуулгые, арадайнгаа аман зохёолшо, мүнхэ хүшөө болоһон «Сэсэгэрые» олон нютагуудта шэнжэ шанарай эгээн ажабуулгые уран һайханайнь хэлэ-ажабуулгые сэгсолон бүридхэжэ ажабуулгые хүн байна. Эндэ түрэлхи хэлэн тухайгаа хэлэхэ-ажабуулгые аа, Н. Г. Балданово ажабуулгые буряад хэлэсээ мэ-ажабуулгые байл гэжэ та бүгэ-ажабуулгые ураалнаб,— гэбэ,— мү-ажабуулгые манай үеэ сагта, хэ-ажабуулгые манай түрэлхи ажабуулгые ураайлжа байнаб гэ-ажабуулгые артистнуудай, жур-ажабуулгые, буряад хэлэ-ажабуулгые багшанарай болоод уран зохёолшодой сэдьхэлдэ гол-ажабуулгые ураайлаад, саашаа-ажабуулгые шанартаа тэ-ажабуулгые. Ород хэлэ һайн мэ-ажабуулгые тула нэн түрүүн түхэлэсэ һайн мэдэхэ-ажабуулгые. Эхэ, эсэгынгээ, элинсэг хулинсагайнгаа хэлэ орхижо, мартаха болоо һаа, ямар яһатан байлтай болоноб? Парти, правительствынгаа, гүрэн түрынгөө анхарал оролдолгоор үндэһэн хэлэеэ хүгжөөхэ дүүрэн арга боломжотойбди. Түрэлхи хэлэн дээрээ гаража байдаг «Буряад үнэн» газетые, «Байгал» журналые удэр бүри уншажа, тэдээндээ эдэбхитэйгээр бэшэжэ, түрэлхи хэлээ, уран бодолоо хүгжөөхэ аргатайбди. Буряад зохёолшодоймнай һайн багшанар анханһаа хойшо буряад хэлэн дээрээ гаража байдаг газетэ, журналаа һурагшадай болон түрэлхидэй дунда элбэгээр тараадаг, тэндэ толилогдоон һонин зүйлнүүдые классаараа уншажа зүүшэдэг, уран һайханайнь ажабуулгые уншаһан хүн байна. Тиймэ баатар, Ангар ажабуулгые тухай домогуудые зохёол болгон дэбдэ-ажабуулгые, арадайнгаа аман зохёолшо, мүнхэ хүшөө болоһон «Сэсэгэрые» олон нютагуудта шэнжэ шанарай эгээн ажабуулгые уран һайханайнь хэлэ-ажабуулгые сэгсолон бүридхэжэ ажабуулгые хүн байна. Эндэ түрэлхи хэлэн тухайгаа хэлэхэ-ажабуулгые аа, Н. Г. Балданово ажабуулгые буряад хэлэсээ мэ-ажабуулгые байл гэжэ та бүгэ-ажабуулгые ураалнаб,— гэбэ,— мү-ажабуулгые манай үеэ сагта, хэ-ажабуулгые манай түрэлхи ажабуулгые ураайлжа байнаб гэ-ажабуулгые артистнуудай, жур-ажабуулгые, буряад хэлэ-ажабуулгые багшанарай болоод уран зохёолшодой сэдьхэлдэ гол-ажабуулгые ураайлаад, саашаа-ажабуулгые шанартаа тэ-ажабуулгые. Ород хэлэ һайн мэ-ажабуулгые тула нэн түрүүн түхэлэсэ һайн мэдэхэ-ажабуулгые. Эхэ, эсэгынгээ, элирүүлжэ, найруулһан, зохёолшо зүйлнүүдые буряад хэлэн дээрээ гарадаг «Коммунизмын туяа» газетэдэ дурадхадаг байхабди,— гэжэ тэрэ хэлээ.

— Манай редакцийн худэлмэрилэгшэд һүүлэй жэлнүүдтэ уншагшадаа уулзалгануудые эмхидхэжэ, дүтөөр танилсадаг, тэдэнэй һанамжа, дурадхалнуудые хараадаа аоан, хэрэг ажалаа ноуулна. Тинхэдээ нютаг нютагуудай һургуулинуудта хүрэжэ, иланГаяа буряад хэлээ шудалалгын асуудалнуудаар оагшанар болон нурагшадтай али алишье таладаа туһатай уулзалгануудые эмхидхэнэбди. Залуу үстэнние түрэлхи хэлэндэнь дуратайгаар, бүхы баялигыень дэлгээн шудалуулха хэрэгтэ багшанар сэгнэшэгүй ехэ үүргэ дүүргэхэ байна. Тиимэһээ манай ерээдүйдөө найдаха зон — таанад, багшанарнай гээшэт,— гэжэ «Буряад үнэн» газетын редакторай орлогшо Ц. Б. Цырендоржиев онсолон тэмдэглээ.

ОРОНГЫН дунда һургуулиин эхин классуудай багша Валентина Дамбаевна Цыденова үгэ абана.

— Һуралсалай энэ жэлдэ би зургаан наһатай багашуулда буряад хэлэн дээрээ хэшээлнүүдые үгэжэ байнаб. Классаймнай 28 үхибүүд түрэлхи хэлэн дээрээ үгтэдэг хэшээлнүүдээр ехэ һонирходог байна. Эндэ муу юумэн гэхэдэ, багахан һурагшадаймнай һонирхол татама, тааруу һайхан шэмэглэлтэй, уран тодохон нэмүүд үгы байна. «Буряад үнэн» газетын «Толидо» оагашуулда зорюулагдаһан зүйлнүүд гаража байбал һайн һэн. Республикын хэмжээндэ гаража байдаг «Буряадай залуушуул» гэжэ газетэ, мүн районуудай түрэлхи хэлэн дээрээ гарадаг газетэнүүд эхинһээ адагтаа хүрэтэрөө юундэ оршуулагдана гээшэб? Энэ ехэ һонигүй болгоно. Һая хэблэгдэжэ эхилһэн багашуулай «Хараасгайда» тэдэнэй һонирхомо, түрэлхи хэлыень хүгжоомэ зүйлнүүдэй хомор байдагынь гэмшэлтэй.

—Энээнһээ урда жэлнүүдтэ үнэхөөроошье үхибүүдтэ зорюулагдаһан номууд үсоон хэблэгдэдэг һэн. Багша ондо манай хэблэл буряад багашуулай уншаха долоон янзын ном гаргаха. Харин ерэхэ жэлэй түсэбтэ 13 янзын ном гаргадахаар хараалагдана. Һүүлэй үедэ томо хэмжээнэй зохёолнууд олошороод, багашуулай уншамаар прозо иланГаяа хоморжоо. Буряад хэлээр үнгэргэдэжэ байдаг һурагшадай олимпиадануудта һайшаагдаһан үхибүүдэй найруулга-зохёолнуудһаа бүридхэгдэһэн «Талын сэсэгүүд» гэжэ суглуулбари һонирхолтой байха аабза. Тэрэниие 1989 оной хэблэлэй түсэбтэ оруулхаар республикын Гэгээрэлэй министерство захил хэнхэй. Мүн үхибүүдтэ зорюулагдаһан зохёолнуудай антологи гаргагдахаар хараалагдана, — гэжэ Буряадай номой хэблэлэй ахамад редактор, поэт Л. Д. Танхаев мэдээсэбэ.

— Буряад хэлэнэй һуралсалай номууд юрэнхыдоо хомор. Тэдэнэй уран шэмэглэл яяр, муу байдаг. Тинхэдэ үхибүүдэй үншамаар уран һайханай номууд мүн лэ хомор гээшэ. Буряадаараа уншаха үхибүүдэй жэл бүри олошоржо байхань ехэл һайн. Зүгөөр тэдэниие үндэһэн хэлэн дээрэнь һонирхуулха һайн, гоё номууд аргагүй хэрэгтэй. Республикын номой хэблэлээр гаргагдаһан ород хэлэнэй һуралсалай номууд ехэ муугаар бэшэгдэнэн байдаг, — гэжэ Оронгын дунда һургуулиин библиотекые даагша Роза Эрдынеевна Жамбалова үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ.

РСФСР-эй Гэгээрэлэй министерствын Национальна һургуулинуудай институтай Буряадай филиалай эдэмтэ худэлмэрилэгшэ, драматург Ш-Н. Р. Цыденжапов:

— Манай филиал хадаа буряад хэлэ заалгын асуудалнуудаар һуралсалай программануудые табидаг, номуудые хэблэлдэ бэлдэдэг. Манай һурагшад түрэлхи хэлэн дээрээ номуудые олоор уншаха ээргэтэй, тингэжэ хэлээсэ баяжуулха байна ха юм. Класснаа гадуур үхибүүдэй уншаха хэдэ хэдэн ном хэблэдэнхэй. Тэдэнэй удха шанар тухай багшанар һанамжаяа хэлэдэг байха ёһотой. Хэжэнгын дунда һургуулиин библиотекэдэ һурагшадай картотекэнүүдые хаража, нэгэ һурагшын жэл соо дунда ээргээр буряад хэлэн дээрээ хорёхон ном уншадаг байные мэдэжэ, урмаа хухарха баатай бологдоо. Бэрхэ багшын байһан гасарһаа һайн шабинар гараха эзргэтэй ха юм— гэжэ тобшолбо.

Доодо-Ивалгын 8 жэлэй һургуулиин буряад хэлэнэй багша Хорло Жамсаевна Бадмаева: нимэрхүү удхатай уулзалгануудые байд гээд лэ эмхидхэжэ, үнгэргэжэ байял, энэ хадаа иланГаяа бидэ багшанартаа, эндэ ургидаһан үхибүүдтэнье аргагүй туһатай, һургаал абамаар байна, —гэбэ.

— Намжил Гармаевич минии абга байһан юм. Тэрэнэй 80 наһанай ой дээрэ суглараад, хэнэн хэрэгтэнь саашадань үргэхэ, үргэлжэлүүлхэ зорилготой асуудалаар энэ һонин хөөрэлдөөнэй болоно байхань —дэмбэрэлтэй һайхан байна. Тиимэһээ та бүгэдэндэ халуун баярае элирхэйлээд, түрэлхи хэлэндэмни дурлуулжа, тэрэнэйнгээ аргаар найруулга бэшэхэ хүсэл түрүүлһэн багшамни гэхэдэ, Зоя Шагжиевна Бальжиева юм гэжэ энэ хүндэтэ дүхэриитэ баясан мэдүүлнэб— гээд, Оронгын совхозой хүдэлмэришэн Евгения Тугутова «Буряад үнэн» газетэдэ түрүүшынхээ хэблэгдэһэн «Эхын дуран» гэжэ рассказаа уншаба.

Удаань Оронгын һургуулиин 4-дэхи классай һурагша Дабаа Жамбалов «Хабар», 5-дахи классай Соёлмаа Жамбалова «Сэсэгүүд» гэжэ шүлэгүүдээ мүн лэ ханхинаса уншажа, сугларагшадай альга ташуулба.

Сэлэнгын районһоо ерэһэн буряад хэлэнэй багша, тэндэхи һуралсалай методическа нэгэдэлые хүтэлбэрилэгшэ Зинаида Радиаевна Цыбикдоржиева үгэ абажа:

— Энэ ехэ һонин уулзалга боложо байна,— гээд онсолон тэмдэглэбэ. —Литературна хэлээр хэлэхэ гэжэ оролдонобди. Тээд яряанайнгаа, нютаг хэлэндээ хүрмэлдэһөөрбди. Тиимэһээ ород, буряад хэлэшье ехээр худаһабди. Үхибүүднай ясли-садһаа захалжа буряад хэлэндээ тотн хүрдан болохо ёһотой ха юм. Тээд тингэжэ хүгжэлтэсэд абаха аргагүйдэнэ. Нэгэ үгоор хэлэхэдэ, түрэлхи хэлээсэ шудалжа, ажабайдалдаа гүйсэд ашаглажа нурахын тула түрэлхидэй, мүн һургуулиин хүтэлбэрилэгшэдэй дунда шангахан лэ ойлгуулажмкын худэлмэри ябуулмаар байна. Энэ Оронгодо юун гэһэн сэбэр хэлээр хэлсэнэ гээшэб, харин бидэ мүнөө дээрээ түрэлхи хэлээрээ үхибүүдэй һонирхол хүгжөөхэ аргагүйдэнэбди, — гээд нүхэр З. Р. Цыбикдоржиева хэрэг байдалаа сэхэ руунь шаналан мэдүүлээ.

—Үндэһэн хэлээсэ шэнэ шатада гаргаха, урдань энэ хэрэгые харата муухайгаар хашажа байһан үеые һалгааһан энэ хубилалтые үзэжэ, үнэн зүрхэнһөө һайшаажа байнабди. — гээд Гильбэрын дунда һургуулиин буряад хэлэнэй багша Мижит Борисович Бальжиров үгэсэ эхилбэ. —Бидэ хизаар ороноо шэнжэлхэ кружок эмхидхэнхэйбди. Тэрэнэй хэшээлнүүдтэ нютагайнгаа түүхэ суглуулжа шудалнабди. Шүлэг, найруулгануудые бэшэжэ түршанабди. Түрэлхи хэлээсэ шудалалгын асуудалнууд четверть бүхэнэй методическа нэгэдэлэй худэлмэридэ зүб шэгэджэ байдаг. Түрэлхи хэлэн дээрэмнай үхибүүдтэ зорюулагдаһан һайн зохёолнууд хомор гээшэ. «Хараасгай» гээшые ехэл олзуурхан хүлсэгээ һэмди. Тээд тэрэ — найдалыемнай харюулаагүй байнаар, — гээд Мижит Борисович шүлэг бэшэжэ эхилһэн эдир һурагшадаа дүхэриитэ үрнба. Тингэжэ 4-дахи классай Цэржэмаа Намдаковагай «Эрбээхэй», 5-дахи классай Намжилмаа Ринчиновагай «Алтан намар», «Сэсэг», мүн 5-дахи классай һурагшад З

ТҮҮХЫН ХУУДАҺАНУУД ГЭРШЭЛНЭ

БУРЯАДАЙ коммунистнууд совет гүрэнэй национальна политикын ленинскэ ёно гуримуудые бэелүүлэн, автономито республикаяа бэхижүүлхэ, демократическа хубилалтануудые бэелүүлхэ зорилго урдаа табиһан байна. Энээнинень Буряадай АССР-эй Гүрэнэй архивта байдаг документнүүд элеэр гэршэлнэ.

1922 ондо Буряад-Монголой автономито область Эрхүүдэ бии болгогдоһон байгаа. Забайкали болон Алас Дурна зүггэ Совет засагай тогтоогдоһоной удаа буряад арадай ажаһуудаг газар дайдые нэгэдхэжэ, нэгэ Автономито Совет Социалис Республика байгуулха тухай асуудал табигдаа һэн.

ВЦИК-тэй Президиум 1923 оной майн 30-да Верхнеудинск (Улаан-Үдэ) түбтэй Буряад-Монголой Автономито Совет Социалис Республика байгуулха тухай тогтоол баталан абажа, революционно комитедэй гарта бүхы засаг үгтэһэн байгаа. 1923 оной октябрь һарада РСФСР-эй правительствада баталагдаһан «БМАССР-эй гүрэнэй байгуулалта тухай дүримэй» ёноор Буряадай республика РСФСР-эй бүридэлдэ ороһон юм.

Шэнэ автономито республикын Гүрэнэй засагай органууд буряад арадай национальна онсо зүйлнүүдые, жэшээлхэдэ, Советүүдэй һунгалтада буряад арадай түлөөлэгшэдэй тоо хараадаа абадаг байгаа.

1925 оной ноябрин 4-дэ БМАССР-эй хоёрдохи зарлалай ЦИК-гэй хоёрдохи сесси боложо, совет органуудай хүдэлмэрине эрид һайжаруулха зорилго табигдаһан байба. Тингэжэ сомоной (сельскэ), городой Советүүдэй, хушуунай (волостной), аймагай (уезднэ) Советүүдэй, тэдэнэй гүйсэдкомуудай хүдэлмэри һайжаруулха дурадхалнууд үгтөө бэлэй.

1927 оной мартын 25-һаа апрелинь 3 болотор үргэлжэлһэн БМАССР-эй Советүүдэй гурбадахи съезд шухала удха шанартай үйлэ хэрэг болоһон байна. Тэрэ съезд дээрэ БМАССР-эй түрүүшын Конституци баталан абтаба. Тус Конституци республика дотороо социалис шэнэ хубилалтануудые хэхэ арга олгоһон байна. Хушуун (волость) усадхагдажа, сомоной (сельскэ) Советүүд томодхогдобо. Тингэжэ аймагай (район) Советүүд хүдэлмэридэ гол һуури эзэлжэ, ажахы байгуулгын шэнэ зорилгонуудые бэелүүлхэ үргэн арга боломжо тэдэнэй урда нээжэ үгэһэн байна. Хушуунай (волостной) гүйсэдкомуудые усадхажа, совет аппарадые шэнэ кадрнуудаар бэхижүүлхэ арга олдоо бшуу.

Буряадай совет засагай органууд ажахын болон социально-соёлой зорилгонуудые шиидхэхэ зуураа национальна кадрнуудаа бэлдэхэ асуудал шиидхэлсэхэ болобо. Республикын бүхы эмхи зургаануудта ород хэлэтэй адли буряад-монгол хэлэ хэрэглэдэг болохо тухай асуудал табигдаһан юм. Зүгөөр энэнь бэлэн хэрэг бэшэ байба. Буряад-монгол хэлэнэй багшанарай дуталдадаг дээрэһээ буряад-монголой хэлэ нэбтэрүүлхэ аргагүй байгдаба. Ушар нимэһээ 1924 оной августын 18-да «Гүрэнэй аппарат национализацилха, буряад-монголой хэлэ хэрэглэдэг болохо» талаар комиссии байгуулагдаа һэн. Тус комиссиин дурадхалаар республика дотор национальна һургуулинууд, элдэб курсанууд эмхидхэгдэжэ, буряад-монгол хэлэн дээрэ номууд хэблэгдэдэг болоо.

БМАССР-эй правительство 1925 ондо национальна кадрнуудые бэлдэхэ 3 жэлэй түсэб зохёобо. Совет засагай органууд олон мянган хүдэлмэришэд ба таряашадые гүрэнөө хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ хабаадуулжа эхилбэ. Түрүүшын арбан жэлэй туршада сомоной, сельскэ Советүүдэй хүдэлмэридэ 40 мянга гаран хүн хабаадаа. Сомоной ба сельскэ Советүүдтэ хүдэлһэн буряадуудай тоо 49 процентдэ, Советүүдэй гүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэр 57,5 процентдэ хүрэбэ. Советүүдэй съезднүүдэй делегадуудаар һунгагдаһан буряадуудай тоо 48 процент болоо. Коммунистнууд хүн зоной дунда ехэ хүндэтэй болоһон тула Совет засагай органуудта олоор һунгагдадаг байгаа. 1923—1924 онуудта Советүүдтэ һунгагдаһан коммунистнууд 61,19 процентдэ хүрэдэг, тэдэнэй 52,3 процентнь буряадууд һэн. Совет органуудта буряад арадай түлөөлэгшэдые бусад арадуудай түлөөлэгшэдтэй адляар һунгадаг ябадал социалис интернациональна политика бэелүүлгэдэ горитой үндэһэ һуури табижа үгэһэн байна.

Түүхын энэ багахан хугасаа соо ангинн шанга тэмсэл ябуулагдажа, ажалшадай үүсхэлөөр демократическа элдэб эмхинүүд байгуулагдажа эхилээ. Энэ үедэ Советүүдэй саг үргэлжын комиссинууд бии болгогдожо, тэдэ комиссинуудай ябуулха хүдэлмэри 1925 онһоо хойшо тодорхойлогдоһон юм.Ингэжэ Советүүдэй хүдэлмэридэ хүн зон улам олоороо хабаадаха аргатай болоһон бэлэй. 1934 ондо Улаан-Удын горсоведэй 10 комиссида 226 гэшүүн тоологдожо байба.

Предприятинууд, организацинууд болон эмхи зургаануудта эмхидхэн байгуулагдаһан депутадуудай өөлэгүүд эмхитэйгээр хүдэлмэреэ ябуулдаг байгаа. 1934 ондо республика доторнай депутадуудай 365 бүлэг эмхидхэгдэжэ, тэдэнь 1960 депутадые нэгэдхэдэг һэн. 1930-аад онуудта хүдөө ажахые хүгжөөхэ асуудалнуудаар зүблөөнүүд үнгэргэгдэдэг болобо. Совет органуудай дунда социалис мүрысөөн эмхидхэгдэдэг, арадай гэгээрэлые эмхидхэхэ, эхэнэрнүүдые нинтын хүдэлмэридэ хабаадуулха гэхэ мэтэ тодорхой асуудалнуудаар конкурс-харалганууд эмхидхэгдэдэг байгаа.

Республикын партийна, совет органууд, олонинтын эмхинүүд ажалшадай эдэбхи үүсхэлые бадаргаха талаар эмхидхэлэй ба политическэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулдаг байһан. Энэнь хүдэлмэришэд, тариашад ба улаан сэрэгэй депутадуудай һунгалта үнгэргэлгын үедэ элеэр харагдаа һэн. Жэшээлхэдэ, 1923—1924 онуудта болоһон һунгалтануудай үедэ бүхы һунгашадай 29,1 процент хүн зон, харин 1929—1930 онуудай һунгалтын үедэ 50,29 процент хүн зон хабаадаа. Илангаяа сохэр гээгдэлдэ ороһон, һургуулида һураагүй эхэнэрнүүдэй дунда ойлгуулажа хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха хэрэгтэй һэн. Гол шухалань гэхэдэ, урдань харанхы мунхаг байдалда байһан буряад эхэнэрнүүдые шэнэ социалис обществын бүрин эрхэтэ, эдэбхи түгэс гэшүүн болгохо зорилго бэелүүлхэ шухала байгаа. Хэрбээ 1923—1924 онуудта 10 процент эхэнэр һунгалтада хабаадаа һаа, 1925—1930 онуудта эхэнэрнүүдэй 32 процент һунгалтада хабаадаа гэжэ статистика гэршэлнэ.

Совет органуудай ажал ябуулгын хойноһоо һунгагшад эдэбхитэйгээр хинадаг боложо эхилээ. Тэрэ үедэ Советэй хүдэлмэри тухай депутадууд ходо тоосодог, Советүүдэй үргэдхэгдэнэн сесси үнгэргэдэг байһан.

1937 оной августын 11-дэ болоһон БМАССР-эй Советүүдэй VII онсо съезд дээрэ СССР-эй 1936 оной Конституцин үндэһөөр БМАССР-эй шэнэ Конституци баталан абтаа һэн. Энээнһээ хойшо республика дотор совет байгуулалгын шэнэ шата эхилээ ха юм.

В. САМОДЕЛКИН,
Эрхүүгэй областин Гүрэнэй архивай ахалагша археограф.
З. ТАГАРОВ,
Эрхүүгэй арадай ажахын институдай доцент.

СЭДЬХЭЛДЭ БАЯР ТҮХӨӨГШЭД

ХҮН бүхэн өөрынгөө фото-зураг буулгуулха дуратай гэжэ хэлэхэнь хайшаа юм. Тиигэбэшье өөрынгөө гү, али бүлынгөө дүрэ абхуулха саг хирэ-хирэ болоод гарадаг гээшэ. Ямар нэгэ документдэ хэрэгтэй, нүхэртөө гү, али түрэлхидтөө эльгээхэ, үгышье һаа, багахан найр нааданай болоходо, бидэ фотографуудта хандаха ушартай болодогбди. Һанаандаа таарама, зохидоор буулгагдаһан зураг абажа, фотоательеһээ гарахадаа, үнэн зүрхэнһөө баярлахаш. Хэрбээ зурагай шанарай муу байбалнь, шуулажархиха дуран хүрэдэг. Юрэ хэлэхэдэ, фотоательегэй мастернууд хүнүүдэй сэдьхэлэй байдалда нүлөөлжэ шадахал байна бшуу.

Улаан-Үдэ хотодомнай «Сибирячка» гэжэ фотоателье бии. Һаяхан эндэ ерэжэ, коллективэйнь ажал хэрэгүүдээр һонирхобоб.

— Орон доторкай боложо байһан хубилалтануудһаа хажуу тээ бидэ байнагүйбди. Манай ажалда ушардаг дутагдалнуудтай тэмсэл коллективээрээ хэдэгбди. Һайниинь гэхэдэ, зарим хубилалтанууд эли боложо эхилээ. Захилшадтаа урин налгайгаар хандаха, фото-зурагуудай шанарые һайжаруулха хэрэгтэмнай яһалал алхам хэгдээ гээшэ. Магад тиимэһээ зурагаа дахинаа абхуулха ушарнууд үсөөрөө,— гэжэ ательее даагша Р. И. Эльясова хөөрэнэ.— Зүгоор бүхы асуудалнууд шиидхэгдээ гэхын аргагүй. Залуу мастернууднай ядаалдахаяа һанадаг зандаа. Тиимэһээ тэдэнние дүршэл ехэтэй мастернуудай хажууда табидагбди. Энэ талаар мастер Роза Борисовна Башеновае онсо тэмдэглэхээр. Тэрэ түсэбтэ табан жэлэй хоёр жэлэй даабарине сагһаа урид дүүргэнхэй. Хэһэн хүдэлмэриинь шанар һайн байдаг. Тэрээнһээ гадна энэ нүхэрнай эрхим һурган хүмүүжүүлэгшэ юм,— гээд тэрэ хөөрөөгөө түгэсхэбэ.

«Ажалдаа шалгарһанай түлөө» медаляар шагнагдаһан түрүү мастер Роза Борисовнатай танилсажа хөөрэлдэхыемни ательее даагша дурадхаа һэн.

— Хараа бэээт, манай хүдэлмэри тиимэшье хүнгэн бэшэ юм. Ёнотой фотомастер гээшэ хүниие креслэ соо һуулгажа, дүрьень буулгахынгаа урда тээ тэрэнэй ерээдүйн зурагые ухаандаа «бүтээжэрхиһэн» байха ёнотой. Ондоогоор хэлэхэдэ, ёнотой уран зураша байха эзргэтэй гээшэ ааб даа,— гээд Р. Б. Башенова хөөрэхэ зуураа,— манай ажал —зохёохы ажал гээшэ. Гансата энээндэ һурахагүйш. Һайн фото-зурагуудые хэдэг болотороо, бишье нилээд зобоһон хүм,— гэжэ нэмээ һэн.

Р. Б. Башенова «Сибирячка» гэжэ фотоательедэ арбан хөөрдохи жэлээ хүдэлжэ байна. Заводто хүдэлжэ байнаа өөрыгөө туршажа үзэхэ гэжэ энэ ажалда ороһон юм. Зурагуудайнгаа түрүүшээр һайнаар гаража үгэхэгүйдэ, заводтоо бусахашье гэжэ забдаһан байха. Шэнэ хүдэлмэринь зохёохы шэнжээрээ тэрэнэй сэдьхэлые буляажа, эгээл һайхан мэргэжэл шэнгеэр үзэгдэдэг болоо һэн.

Гэхэтэй хамта фотографой хүдэлмэриие хүнгэн бэшэ гэжэ дахин дабталтай байна. Хүдэлмэриингөө сагай гурбанайнь хоёр хубиие фотолаборатори соо улаан гэрэлэй һүлэмхи туяа доро үнгэргэхэш. Һүүлээрнь химиин элдэб бодосуудтай хүдэлхэш. Тэдэмнай хүнэй бэедэ һайнаар нүлөөлдэг бэшэ ааб даа.

Роза Борисовна энэ хүдэлмэридэ ороһоноо шанална гү? Үгы, сэдьхэлдэм эгээл таараһан мэргэжэл гэжэ тэрэ батаар тоолодог болонхой.

Мэргэжэлэйнгээ сэдьхэлдэ тааранги байхада, хүн түргэнөөр дүршэдэг, арга шадабарияа бүри нарин болгохо гэжэ оролдодог. Тиимэһээ шэнэ ажалдаа ороод, оройдоол нэгэ жэл болоод байхадаа, Роза Борисовна түрүүшүүлэй тоодо дурсагдажа эхилээ һэн. Захилшад тэрэнэй буулгаһан зурагуудые үндэрөөр сэгнэжэ, тэрээндэ дүрэез дахинаа абхуулха гэжэ хүсэдэг.

Эндэ Роза Борисовнагай һурган хүмүүжүүлэгшэ Людмила Ивановна Попова тухай зааболь хэлэлтэй. Фотоательедэ хори гаран жэлдэ хүдэлһэн Буряадай АССР-эй гэр байрын коммунальна ажахын габьяата хүдэлмэрилэгшэ Л. И Попова дээдэ гарай мастер алдартай. Иимэ бэрхэ хүнэй һургаал заабаринууд, хэшээлнүүд хооһон һалаагүй, хэрэг дээрэ бүри баяжуулагдажа байна ха юм.

— Мүнөө Роза намайе холо булинхай,— гэжэ ажалай ветеран хөөрэнэ.— Жэшээнь, шэнэ аппарадуудые намһаа түргэнөөр шудалдаг. Мүн өөрын нюусатай болоо. Юрэдөө, һурагшаараа би омогорходогби.

Цехэйхидынь Поповае магтаалай үгэнүүдтэ харуу гэжэ хэлсэдэг. Тиимэһээ багшынь хэлэһэн эдэ үгэнүүдые дээдын сэгнэлтэ гэжэ тоолохо ушартайбди.

Р. Б. Башенова мүнөө өөрөө һурган хүмүүжүүлэгшэ болонхой. Тэрэнэй һурганаһан арбаад һурагшадынь хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангадаг комбинадуудта мүн лэ магтаалтай хүдэлнэ. Ажалаараа хүдөө нютагуудта гарахадаа (захилшадые ганса городто бэшэ, мүн хүдөөдэ олохо хэрэгтэй), өөрынгөө һурагшад тухай һайн һайхан үгэнүүдые тэрэ дууладаг. Шабиингаа һайнаар ябахада, ямар багша баясахагүйб даа.

Роза Борисовна коллективэйнгээ ниитын ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Тэрэ цехэй профорг. тын иимэ даалгабритэ нэмэлтэ ажалай үүрэг гаража байһаниинь мэ Энэ талыень тэмдэг һаам, дээдэ гарай фото рай дурэ дүүрэн удаа лохогүй һэн.

Г. ЗАНА

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Р. Б. Б нова.

Л. ПОПОВАГАЙ ф

Спасскадахи алтан намар

ОРЛОВСКО ОБЛАСТЬ. Ородой мэдээжэ уран зохёолшо И. С. Тургеневэй хуушан буусада — Спасскадахи алтан намар байгаалиин элдэб үнгэ зүһэ буляалдаһаар хасана.

Энэ газарта Тургеневэй сэбэр ород үгэнүүд мүндэлһэн байна. Тэрэнэй бууса үнэхоороол үзэсхэлэн гоё газар. Жэлэй энэ үедэ зохёолшын бүтээлнүүдые ёноо тоор сэгнэдэг хүнүүд суглардаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: И. С. Тургеневэй буусын дурасхаалта музей-байшан.

ТАСС-ай фотохроника.

ЭРХИМЛЭГШЭД ТОДОРОО

Загарайн типографида октябрийн 16-да машинаар үзэг холбогшодой — линотиписткэнүүдэй республиканска конкурс үнгэргэгдэбэ. Тус конкурс Агуухэ Октябрийн 70 жэлэй ойдо зорюулагдаа. Зональна конкурсдо хабаадаһан 5 эрхим илагша линотиписткэнүүд эндэ хабаадалсахаар ерэһэн байгаа. Эдэ зомнай 1987 оной Буряадай АССР-эй эрхим полиграфист гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэхөөр бэеэ зэһэнхэй байгаа.

Уданшьегүй Зэдын типографиһаа ерэһэн Л. В. Шестакова, Түнхэнһөө ерэһэн Б. Н. Малантоева гэгшэд линотипна машинынгаа клавишануудые уян хургануудаараа хүдэлгэжэ эхилбэ. Эдэ хоёр линотиписткэнүүд адли текстэй 100 мүр холбохо ёнотой байгаа.

Ядамаггүйгөөр, түбшэн дарууханаар нүхэр Шестакова хүдэлнэ, уданшьегүй 14 минута 15 секундын үнгэрөөд байхада тэрэ хүдэлмэриеэ түгэсхэжэ, шалгагшадта текстээ дамжуулна. Шестакова нэгэ бололтогүй алдуу хэһэн тула, 5 гэһэн сэгнэлтэдэ хүртэбэ. Эндэхи линотиписткэ Н. А. Николаева оройдоо арбан секундаар гээгдээ. Тэрэ 3 алдуу гаргажа, мүн лэ 5 гэһэн сэгнэлтэ абаба. Мухар-Шэбэрнээ ерэнэн Н. И. Бессонова ехэ түргэнөөр мүр холбодогоороо һайшаагдаа, тиигэбэшье олон алдуу гаргажа, 3 гэһэн сэгнэлтэдэ хүртэбэ.

«Линотип машинын хойноһоо үдэр бүхэндэ яагаад харууһалхаб, тэрэниие тоһодохоб?» гэһэн биледэй асуудалда Л. В. Шестакова тоб байса харюу үгэнэ. Н. И. Малаева бүхы асуудалда һайнаар харюусаба. Тэрэ талаар нүхэр Н. И. Бессонова гүнзэгы эрдэм бэлиг шинжэлгдэнэ. Удаань комиссин гаргаба. Сагай уларилгаа конкурсын дүн гаргаба.

Буряадай АССР-эй типографист гэһэн нэрэ зэргэдэ Любовь Васильевна Шестакова нэгэн дуугаар, ходо, тэрэ 1-дэхи шалгалтаа ломоор болон үнэтэ бэлдэ шагнагдаба. Энэ хүмүүн ехэ дүй дүршэлтэй дорой рай мэргэжэлтэ юм. Любовь Васильевна 18 жэлэй туршэлтэй. Зэдын типографида капитальна ремонт гарсан писткээр ажаллана. Өөрөө мэргэжэлдэ тэрэ ехэ дорвитой.

Загарайн типографиин типисткэ Наталья Александровна Николаевада Буряадай АССР-эй эрхим полиграфист гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ ороо. Николаева ходо ёноороо олгогдобо. Энэ нүхэрнай оройдоо жэлэй саада тэй Новосибирскдэ полиграфическа училищедэ дүүргэһэн байба. Николаева мүн лэ хөөрдөгөөр тын диплом болон үнэтэй лэг барюулагдаба. Мухар-Шэбэрнээ типографий типографиин Надежда Ивановна Сонова гурбадахи нүхэр раа.

Соёлой хүдэлмэриндэ профсоюзай районно комитедэй түрүүлэгшэ Н. И. Бессонова конкурсын түгэсхэрэ хэлэхэдээ, иимэ һонирхолтой туһатай конкурснууд хоёр гэргэгдэжэ байг гэжэ хүсэбэ.

А. ТРОФИМОВ.

ХҮН БА байгаали

АНХАРМААР АСУУДАЛ

МАНАЙ орон дотор ан гүрөөл, шунахай мяхаша арьяатад, илангаяа шоно, хэр үгһаа хойшо элбэг байһан гэжэ мэдэжэ. 1935 ондо шонын тоо толгой 100 мянгаадаар тодорхойлогдоһон гэсэд статистикын мэдээсэл соо тэмдэглэгдэнхэй.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай үедэ тэдэнэй тоо хөёр дахинаар олошорһон юм.

Дайнай жэлнүүдтэ шоные агнаха зоной хэр үсөөрөөшье һаань, 1942 ондо 12,8 мянган, 1943 ондо 15,1 мянган шоно хюдагдаһан байгаа. Дайнай һүүлээр фронтноо ангуушад бусажа, шоно хюдалга һэргэгдэгэн бэлэй.

Хэнэйшье мэдэһээр, шоно мяхаша арьяатан. Тэрэ гол түлэб ан гүрөөл, адууһа мал барижа эдидэг гээшэ. Энэ арьяатан айхабтар хүсэтэй, хурдан, арга мэхэтэй юм. Тэдэнэр эзэрлиг, томо туруута ангуудые барихадаа, олон янзын арга мэхэ хэрэглэдэг: һүрэгөөрөө абалан, үргээл хэжэ, отожо байгаад агнадаг. Шононууд ниитын адууһа малда, агнуурийн ажахыда айхабтар ехэ хохидол ушаруулна. Тэдэнэр халдабарита галзуу үбшэ халуун шуһатай амитадай дунда тараадаг гээшэ. Энээнһээ гадна, хүнүүдтэшье, илангаяа үхибүүдтэ шонын добтолхо ябадал үсөөн бэшэ ушардаг. Шоно үлэн ябахадаа гү, али гүлгэдөө тэжээхэ үедөө дайралдаһан лэ амитанда аһана ха юм.

1970-аад онһоо эхилээд, зарим эрдэмтэд энэ шуһата арьяатаниие ой тайгын «санитар» болон «селекционер» гэжэ нэрлээд, газетэ, журналнуудай хуудаһанууд дээрэ тэрэниие хамгаалха тухай Үраа гаргаһан байгаа. Энэ шалтагаанһаа боложо, 10-аад жэлэй туршада СССР-эй газар дайдада шоно хюдаха хэрэгтэ анхарал ёнотоор хандуулха, тэдэниие усадхаха ябадал һуларааа балэй.

Бүхэсоюзна Түбэй телевиденни «Ан амитадай аймагта» гэһэн дамжуулга эмхидхэжэ, оронойнгоо байгаалида дуратайшуулда мэдээжэ болоһон журналист В. М. Песков шоно усадхалгын хэрэгтэ олон дамжуулгаяа зорюулаа. Энэ арьяатанай уг гарбал, амидарал болон зан абари тухай дэлгэрэнгыгээр «Шоные яаха ёнотойб» гэһэн зураглал «Комсомольская правда» газетын 1978 оной мартын 8-най номерто толилжо, шоно хюдаха ажал ябуулгада шэнэ хуудаһа нээһэн байна. «Шононууд хадаа амитан бүгэдын элүүр энхэ ябахын тулада тэдэнэй муу, дорьбогуйнүүдые түүжэ эдихэ гэжэ ороидоошье бододогүй. Харин өөһэдынгөө диилэхэ, унагаажа шадаха амитан бүхэниие барижа эдидэг юм» — гээд энэ журналист статьяа соогоо тон зүбөөр тэмдэглэһэн. Үнэн дээрээ шононуудай барижа эдиһэн ан гүрөөлнүүд ангуушадай олзоборилһон тоо-һоо һураагүй олон байдаг бшуу.

«Агнуури болон агнуурийн ажахы» гэһэн бүхэсоюзна журналай редакци 1978 ондо зоолог, охотовед эрдэмтэдые түхэреэн столой дэргэдэ суглуулжа, байгаалиин баялигта шонын хэды ехэ хохидол ушаруулдаг, ямар нүлөө үзүүлдэг тухай һонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые үнгэргөө һэн. Ерэхэ жэлынь, апрель һарада, СССР-эй ВДНХ-да шоно хюдаха ажал ябуулгада зорюулһан бүхэсоюзна семинар үнгэргэгдөө. Семинарта хабаадаһан ангуушад, охотоведүүд, эрдэмтэд газар бүхэндэ шонын урда урданайхиһаа нилээд олоор үдэһые онсолон тэмдэглээд, тэдэниие хайра гамгүйгөөр хюдаха тооень эрид үсөөн болгохо гэһэн шидхэбэри нэгэн дуугаар баталан абаһан юм.

Шоные агнагшадые урмашуулхын тула 1979 оной январийн 1-һээ эхилээд, шэнэ гуримаар мүнгэн шан түлэгдэдэг болоо. Үлэгшэн шоно хорооһоной түлөө 150 түхэриг, эрэ шоные —100, гүлгэнэй түлөө 50 түхэригэй шан абадаг болонхой. Хамаг гүлгэдыень нүхэн сооһоо эхэтэйнь хамта бариһан хүн үлэгшэн шонын түлөө 200 түхэригэй шанда хүртэхэ эзргэтэй. Энээнһээ гадна шонын гүлгэдые олоор хюдаһан ангуушадта урмашуулгын нэмэлтэ шан барюулхаар хараалагданхай. 1983 оной январийн 1-һээ шонын арһан 34 түхэригөөр тушаагдадаг болонхой. Урдань 12 түхэриг 50 мүнгөөр абтадаг һааб даа. Иигэжэ шонотой тэмсэлые эрид шангадуулһанай ашаар 1980 ондо энэ арьяатанай тоо толгойн үргалта манай гүрэнэй дэбисхэр дээрэ зогсоогдоһон байна. Тэрэ жэлдэ СССР дотор шонын 35 733 арһан бэлэдхэгдээ. Энэ хадаа һүүлэй 100-гаад жэлэй хугасаа соо эгээн ехэ тоо болоо һэн. 1986 ондо орон доторнай хамтадаа 37 100 шоно хороогдоһон байха юм.

Урдань манай республика дотор шононууд олоор баригдадаг байһан юм. 1937 ондо 1672, 1947 ондо 988 шонын арһан тушаагдаа һэн. Энэ арьяатанай тоо республикымнай газар дайдада үшөөл олон зандаа. Һүүлэй жэлнүүдтэ Буряадай АССР-эй дэбисхэр дээрэ дунда эзргээр 250—300 шахуу шоно хюдагдана. Энэ тон үсөөн гээшэ.

1986 оной октябрийн 1-һээ байгша оной октябрийн 1 хүрэтэр шоно хюдаха талаар соносхогдоһон республиканска конкурсын дүнгүүд һаяхан гаргагдаба. Байгша оной октябрийн нэгэнэй мэдээгээр, энэ жэлдэ ородоол 198 шоно хюдагдаа. Энэнь 1986 онойхиһоо 101 арьяатанаар үсөөн болоно. Конкурсын дүн согсолходоо, Түнхэнэй, Хурамхаанай, Захаанинай районуудай коопзверопромхозууд болон Госпромхозуудта эдэ арьяатаниие хюдалгада хүсэд анхарал хандуулагданагүй гэжэ онсо тэмдэглэгдээ. Шоно усадхалгада эдэбхитэйгээр хабаадажа, эрхим амжалта туйлаһан ангуушад мүнгэн шанда хүртэбэ. Нэгэдэхи шан абаха конкурсын эрилтэ дүүргэһэн ангуушадай олдоогүй шалгагаанһаа 150 түхэриг хэндэшье барюулагдаагүй. Хоёрдохи —120 түхэригэй мүнгэн шанда Ахын районой Л. Ж. Иванов хүртэбэ. Энэ ангуушан 9 томо шонын арһа тушаагаа. Тэдэнэй тоодо 4 эмэ арьяатан оролсоно. Гурбадахи 80—80 түхэригэй мүнгэн шангууд Бэшүүрэй районой Сухын госпромхозой В. Б. Цыбенов, Яруунын районой Витимэй коопзверопромхозой М. Г. Тимофеев гэгшэдтэ барюулагдаба. В. Б. Цыбенов 5 шоно, М. Г. Тимофеев 4 шоно усадхаа. Зэдын госпромхозой А. П. Балабанов, Витимэй госпромхозой С. В. Машанов урмашуулгын 60—60 түхэригэй, Хориин госпромхозой С. В. Космачук, Баунтын районой Багдаринай госпромхозой А. Г. Куклин гэгшэд 40—40 түхэригэй мүнгэн шангуудта хүртэбэ. Шоно хюдаха хүдэлмэри республикымнай район бүхэндэ мүнөө үедэ үшөөл һуларр эмхидхэгдэнэ гэжэ хэлээ һаа, нэгэшье алдуу байхагүй. Энэ арьяатанһаа хохидоһон тухай дүүрэн мэдээсэлнүүд район бүхэндэ бүридхэгдэнэгүй. «Жэл соо хэды хонин, гахай, эбэртэ бодо мал, адуун шонын зоог болооб?» — гэжэ асуугаа һаа, хэншье зүб харюу үгэжэ шадахагүй байха. Эндэ Госстрах, республикын Агропромкомитет эзэмэтэй. Дурсагдаһан эдэ эмхи зургаанууд өөһэдынгөө мэдэлдэ байһан Госстрахай инспекцинүүдһээ, райпонуудһаа Агропромуудһаа шонын ушаруулһан хохидол тухай тоо баримтануудые саг соонь эрижэ абадаггүй, бүридхэл хэдэгүй байһан зандаа.

Манай гүрэнэй дэбисхэр дээрэ шоно алахада ямаршье хорюулгүй юм. Энэ арьяатанай тэмсэлгэ хадаа гүрэнэй шухала зорилго, хамтын хэрэг болоно.

Республикын Агропромышленна гүрэнэй комитет колхоз, совхозуудай малшадые буу эзбсэгээр, дари, шабаар хүсэд хангаха уялгатай. Колхоз, совхозуудай буунууд милициин зүбшөөлөөр ниитын адууһа мал харуһалагшадта үгтэхэ эзргэтэй. Ехэнхи ушарнуудта шоно, шэлүүһэн, баабгайнуудай малда ороод, хүү татажа байхадань, арьяатадые айлгаха, үргээхэ, алаха арга боломжо малшадта байдагүй. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр буу эзбсэггүй ха юм. Үбэлэй үедэ байрын саһанай оромсоор малшадые шонын хоро зүбөөр хэрэглэхэ тухай заабаритай һайнаар танилсуулха, тэдэниие хороор хүсэд хангаха тон шухала.

Энэ шухала асуудал тухай малшад, ангуушад, агнуурийн болон хүдөө ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд өөһэдынгөө һанамжа дурадхалнуудые газетээр дамжуулан оруулха бээ гэжэ ехээр найдагдана. Шоные хюдалгын конкурс 1988 оной октябрийн 1 болотор һунаагдаба.

М. ГЫЛЫКОВ,
Буркоопсоюзай коопзверопромхозуудай трестын охотовед.

ЕХЭ НААДАНДА ХАБААДАХАН

Спортын элдэб зүйлнүүдээр XXIV Олимпиин нааданууудай урда тээхи ехэ мүрысөөнүүд һаяар Урда Корейн ниислэл — Сеул хотодо үнгэргэгдэхэнь.

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, энэ ехэ мүрысөөнүүдтэ хабаадаха нэрэ хүндэ Түүн Сибириин технологическа институдай 5-дахи курсын студент, ВЛКСМ-эй XX съездын делегат, уласхоорондын классай спортын мастер Сергей Замбаловта олгогдобо.

Сэхьень хэлэхэдэ, Агуу Октябрийн 70 жэлэй ойн жэл маная республикын бүхэ бэрхэ залуу барилдаанууд амжалтатай, урагшатай бо Ушарынь гэбэл, байгша эхиндэ Тбилисидэ үнгэргэгдэ һэн уласхоорондын ехэ мүрысөөндэ эдэбхитэй һэн хабаадажа, СССР-эй США-гай суглуулагдамал манданууудай хоорондо ор орондо, мүн Холбоото Ц дуудта болон нухэд ем уулзалганууудта табан р илалта туйлажа, Советэй юзай тренернүүдэй, мэргэ тэдэй үндэр сэгнэлгэдэ гэ һэн байна.

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

Шатар

КАСПАРОВ ТАЙМ-АУТ АБАБА

СЕВИЛИ. (ТАСС). Шатараар дэлхэйн түрүү һуури эзэдхын түлөө үнгэргэгдэжэ байһан энэ жэлэй мүрысөөндэ дэлхэйн чемпион Гарри Каспаров түрүүшынхиеэ тайм-аут абаба. Тиигэжэ Анатолий Карпов тэрэнэй наадаха долоодо парти пятницада, октябрь 30-да наадагдаха юм.

Дэлхэйн экс-чемпион 33 тоотойгоор түрүүлжэ ябаа.

ПРАВДА БУРЯТИИ

△ Малай үбэлжэлгэ —мүнөөдэрэй шухала зорилго. «КПСС-эй ЦК-гай Хандалгада ажалшадай харюу» — материалнуудай суглуулбари.

△ «Бүхэсоюзна зүблөөн»— ТАСС.

△ «РСФСР-эй Верховно Советэй Президиумдэ», «Россин ажалай дабшаса» —ТАСС.

△ Анхарагты: түрүү дүй дүршэл. Хурамхаанай совхоз, «Тэжээл буйлуулгын цех шалгалта барина» — Н. Дегтяревой бэлдэһэн материал.

△ Агуу Октябрийн 70 жэлэй ойдо. «Россин Совет Федеративна Социалис Республика» — ТАСС-ай материал.

△ Искусствын ажал ябуулагшад. «Ажабайдалынь — баатаршалга» — хүгжэм шэнжэлэгшэ Н. Цыбудеевагай статья.

Сэнэгир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.00 — «90 минута». 9.35 — «Доверие» — баримтата фильм. 10.50 — Мультфильм. 11.00 — «Революция продолжается» — баримтата фильм. «Ответственность» —4-дэхи фильм. 11.55 — Шэнэ һонин. (12.05 хүрэтэр). 17.00— Шэнэ һонин. 17.10 — Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 17.20 — «Сельская учительница» — уран һайханай фильм. 19.00 — И. Гайдн. Трио соль мажор. 19.15 — Теориин асуудалнууд. Политическэ ба экономическа һуралсалые хубилган шэнэдхэхэ тухай. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — Залуушуулай слёт. Агуу Октябрийн 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан комсомолшууд болон залуушуулай бүхэсоюзна следой нээгдэлгэһээ хэһэн репортаж. **Улаан-Удэ.** 20.15 — Киноочерк. 20.25 — Байгал. **Москва.** 21.00 — Агуу Октябрийн 70 жэлэй ойдо. Совет Росси. «Шинии, Росси, алхамууд» — баримтата фильмын премьерэ. 22.00 — Время. 22.35 — Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.45 — РСФСР-эй уран бэлигтэнэй болон залуу зохёохы ажалтанай концерт. 00.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Баримтата фильм. 9.35, 10.35 — «Оршон тойронхи байгаали». 2-дохи класс. 9.55 — Баримтата фильм. 10.05, 13.05 — Англи хэлэн. 10.55— Баримтата фильм. 11.05 — СПТУ-гай һурагшадта. Түүхэ. 11.35, 12.35 — Түүхэ. 7-дохи класс. 12.05 — Манай саад. 13.35 — Түүхын хуудаһанууд. 14.30 — Теннис. Уласхоорондын мүрысөөн. 15.15 — Шэнэ һонин. **Улаан-Удэ.** 18.00— Шэнэ һонин. (буряадаар). 18.15 — «Талын галнууд» —тележурнал (буряадаар). 18.45 —«Ажахые эрхилжэ һуранабди». 19.25 — Танай бэшэгү